

VILNIUS UNIVERSITY

Vadim Volovoj

PROBLEM OF POLITICAL STABILITY IN CENTRAL ASIAN STATES:  
CHALLENGES AND FUNDAMENTALS OF STABILIZATION

Summary of Doctoral Dissertation  
Social sciences, Political science (02 S)

Vilnius, 2012

The research was carried out in the period 2005-2011 in Vilnius University, Institute of International Relations and Political Science

Scientific Supervisor:

Prof. habil. dr. Evaldas Nekrašas (Vilnius University, Social Sciences, Political Science – 02S)

**The dissertation is defended at the Council of Political Science of Vilnius University:**

Chairperson:

Prof. dr. Raimundas Lopata (Vilnius University, Social Sciences, Political Science – 02S)

Members:

Assoc. prof. dr. Tomas Janeliūnas (Vilnius University, Social Sciences, Political Science - 02S)

Prof. dr. Egdūnas Račius (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Political Science – 02S)

Assoc. prof. dr. Vladas Sirutavičius (Lithuanian Institute of History, Humanities, History – 05H)

Assoc. prof. dr. Jūratė Novagrockienė (Lithuanian Military Academy, Social Sciences, Political Science – 02S)

Opponents:

Assoc. prof. dr. Mindaugas Jurkynas (Vilnius University, Social Sciences, Political Science – 02S)

Assoc. prof. dr. Andžej Pukšto (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Political Science – 02S)

The public defense of the dissertation will be held at 3 p. m. on the 25th of May, 2012 at the public session of the Council of Political Science of Vilnius University in the Institute of International Relations and Political Science, Auditorium Nr. 402.

Address: Vokiečių 10, LT-01130, Vilnius.

The summary of the dissertation is sent out on the 25th of April, 2012.

Dissertation is available at the libraries of the Institute of International Relations and Political Science and Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Vadim Volovoj

POLITINIO STABILUMO CENTRINĖS AZIJOS VALSTYBĖSE PROBLEMA:  
IŠŠŪKIAI IR STABILIZACIJOS PAGRINDAI

Daktaro disertacijos santrauka  
Socialiniai mokslai, politikos mokslai (02 S)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2005 – 2011 metais Vilniaus universitete, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute

Mokslinis vadovas:

prof. habil. dr. Evaldas Nekrašas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – 02 S)

**Disertacija ginama Vilniaus universiteto Politikos mokslų krypties taryboje:**

Pirmininkas:

prof. dr. Raimundas Lopata (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai - 02S)

Nariai:

doc. dr. Tomas Janeliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai - 02S)

prof. dr. Egdūnas Račius (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai – 02S)

doc. dr. Vladas Sirutavičius (Lietuvos istorijos institutas, humanitariniai mokslai, istorijos mokslai – 05H)

doc. dr. Jūratė Novagrockienė (Lietuvos karo akademija, socialiniai mokslai, politikos mokslai – 02S)

Oponentai:

doc. dr. Mindaugas Jurkynas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, politikos mokslai - 02S)

doc. dr. Andžej Pukšto (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, politikos mokslai – 02S)

Disertacija bus ginama viešame Politikos mokslų krypties tarybos posėdyje 2012 m. gegužės 25 d. 15 val. Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto 402 auditorijoje.

Adresas: Vokiečių 10, Vilnius, LT-01130, Lietuva

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2012 m. balandžio mėn. 25 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ir Vilniaus universiteto bibliotekose

## Introduction

Contemporary Central Asia (CA / Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Turkmenistan) is an internationally important region in economic and security sense. At the same time, its states face serious inter-related challenges, starting from the problem of amorphous ethnic and institutional statehood and ending with the existence in the conditions of geopolitical competition of the global policy “players” – the United States of America (the USA), Russian Federation, the European Union (the EU) and China (not to speak about the Islamic terrorist threat), what significantly complicates their socio-economic and socio-political development.

Still, despite the fact that Central Asia exists on political map, it is almost not visible in academic discourse. Such relative academic ignorance of the strategically important and dynamically (but hardly predictably) developing region at the global and national (Lithuanian) level is unacceptable. The main attention in CA states should be given to internal socio-political and socio-economic processes, also assessing the current and potential influence of the policy of external powers (the USA, the EU, Russia, and China) on them (a “New Great Game”).

It may be said that the biggest problem in Central Asia is the lack of long-term political stability. As many local experts of the region point out, without it successful socio-economic and socio-political development of the Central Asian states is virtually impossible. Therefore, **the object of the thesis** was political stability of CA states, which has domestic and regional dimension (their domestic stability certainly cannot be examined without analysis of the regional context). **The main problem of the thesis** comprised of the manifestations of radical (militarily-revolutionary) instability in the Central Asian states (Kyrgyzstan, Uzbekistan, Tajikistan); possibility of the collapse (unconstitutional change) of all political CA regimes; geopolitically competitive (conflictual) regional context as an additional source of the presumable instability in Central Asia, and lack of the systemic theoretical and practical solution of the ongoing situation. Accordingly, **the purpose of the thesis** was to determine the basic reasons of instability in the Central Asian states, to disclose their detailed essence and offer an effective method (conception) to maintain long-term stability in them.

It was possible to implement a determined objective using different theoretical perspectives, related to the concept of stability. The latter is very broad and therefore very complicated. Because revolution means a radical change, which is fundamental to understand (in)stability, and revolutionary process covers many aspects of the latter phenomenon (already not speaking about revolutionary events in Central Asia as a motivation), revolutionary approach towards comprehension of stability was chosen as basic. In dissertation **political stability (or simply “stability” in further use) was defined as** absence of revolution and objective/subjective socio-political and socio-economic base of discontent with the government of a single taken country, which is a premise and condition of the revolution in it. To look deeper, weak ethnic-civil and institutional statehood, together with overall regional instability and foreign interference into the internal affairs of the country (countries) concerned may become a fundamental reason of the appearance of the mentioned base of discontent with the government of this country (and as a result – of revolution in it).

Thus, the study first of all dealt in detail with a phenomenon of revolution (including “colorful” revolution). Then the concept of successful “state building” was defined and disclosed. Finally, regional dimension of stability of the Central Asian countries was explored using (neo)realism paradigm, which is the most adequate instrument in this case, because experience shows that all the participants of the “Great Game” in CA region (perhaps, except of the European Union, which is more “value based” rather than “hard” power, but which up to this moment has played very limited role in this game) are primarily guided by the principles of *Realpolitik*.

According to dissertation author’s opinion, such an integrated approach towards the analysis of stability gave an opportunity to carry out the deepest and the broadest research of the nature of this phenomenon and a detailed study of Central Asia.

**The main tasks of the thesis were the following:**

- 1) Define the research field of the phenomenon of political stability and provide an operative definition of this concept;
- 2) Historically overview the development stages of the revolutionary studies, disclose the essence of the “colorful” revolution, provide the definition of the latter phenomenon and clear up its relation to the classical theory of revolution;

- 3) Provide the definition of the “state” and conceptualize the “state building” theory, analyze the possibilities and the mechanisms to “build” the state as the national-institutional formation and find out its optimal governance principle;
- 4) Analyze the problems and the specifics of “state building” process in the Central Asian countries, explore the reasons of the manifestations of extreme instability in CA states (“Tulip Revolution” and “April events 2010” in Kyrgyzstan and Andijan events in Uzbekistan), evaluate the likelihood of potential revolutionary processes in the region and define the conditions of long-term stability of the Central Asian regimes;
- 5) Analyze the positions, interests, relationship and the perspectives of the geopolitical confrontation of foreign powers (Russia, China, the USA and the EU) in Central Asia (the “New Great Game”), and in this context evaluate their current and potential role in the solution of the problem of regional stabilization.

**Dissertation hypothesis:** the background of long-term internal political stability of the Central Asian states is the appliance of the principle of socio-political corporatism, organizing their governance (decision-making) system, and balance of power between Russia and China in the region as its additional guarantee.

**The main statements of the thesis to maintain:**

1. Successful state (as ethnic-civil entity and institutional system) “building” process is a fundamental preventive condition of any (classical or “colorful”) revolution (political instability) in a single taken country (especially, in newly created).
2. Ruling elite of the country is the main actor, which determines the state “building” process (especially, in the case of the state with no historical tradition of statehood).
3. Socio-political corporatism is an optimal principle to organize an effective state governance (decision-making) system, which ensures the success of the state “building” process and long-term stability in a single taken country (especially, in conditions of “patronal presidentialism”).
4. Lack of stability is a fundamental problem in CA countries, directly related to their state “building” problems, first of all – to their personalistic predatory

“patronal presidentialism” regimes (except of Kazakhstan), whose clan-oriented and egoistic nature is incompatible with the principle of socio-political corporatism.

5. An application of recent principle in the Central Asian states (first of all in Uzbekistan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Turkmenistan, because in Kazakhstan it actually works) is supposed to become an effective solution to their instability problem in the long run. Current trends of political development in CA states (except of Kazakhstan) stimulate revolution (classical or “colorful” in its modern form), which can take place there any time.
6. Regional stability is an important additional condition of the internal stability in Central Asia, and presumed balance of power between Russia and China in CA region, based on their constructive bilateral dialogue and cooperation in the framework of regional organizations, is a guarantee of the Central Asian regional stability in the long run.

### **Practical and academic value of the thesis**

First, thesis proposed an integrated approach towards the analysis of political stability, which allows to discover all the main aspects of this phenomenon. Second, dissertation can be especially valuable as a contribution to the revolution research, broadly revealing the content of the phenomenon of “colorful” revolution (which only becomes an object for systematic academic analysis) and arguing its clear link to the classical theory of revolution. Third, dissertation offered detailed analysis of the state “building” process, which closely overlaps with nationalism, state government and other theories. In this context, an important added value of the thesis is its conclusion, which claims that ethnic identity formation process can be artificially controlled by the ruling elite of the state and significantly strengthens the academic positions of social constructivism in this way. It is also necessary to emphasize that thesis became a kind of a deeper step inside of corporatism (as synthesis of elitism and pluralism theories) research field, putting an accent on its socio-political dimension, which used to be overlooked or underestimated by the researchers in this area of study. In general, one might say that thesis confirmed the main assumptions of the elitism theory, thus strengthening its position in the academic world.



Viewed from the practical side, dissertation is a systemic approach towards the study of the problems of the Central Asian states, offering the solution of their stability problem, which in one way or another could be applied in practice. It is not a difficult task to distinguish internal and external factors of (in)stability in CA countries, and the majority of analysts of the region deals with it successfully. However, most of them stop at this point. In particular “outside” experts of the Central Asian states, who are confused by the diversity and specificity of the dimensions, as well as by lack of reliable and objective information about the region. Thus, they rarely try to filter the determined (in)stability factors, to treat them in complex (instead of detailed analysis of single aspects in isolation from their context) and to offer a constructive solution of the problematic situation which characterizes the region today. At best, very general advice is proposed. Besides, it is usually stated that CA countries are not ready for democratic change in principle (because of their long-standing specific political and social traditions) or at least now, i.e. as long as they preserve highly personalized regimes, which are characterized by a predisposition towards authoritarianism and archaic Soviet thinking. Some kind of “undemocratic” way out of the deadlock is almost not discussed or is presented as *a priori* inappropriate. This type of thinking is based on a common belief in the universality of democratic model, what is totally wrong in case of the Central Asian countries. In this context, **a systematic-pragmatic (based on the regional realities and specificity rather than on early value prejudice) – and at the same time (as indicated by Kazakhstan example) practically adaptive and effective – model of the political stability of CA states, which was proposed in this thesis and combined in itself an entirety of vitally important internal and external factors of CA (in)stability, may be considered as a practical and theoretical novelty in the Central Asian studies.** In this case it is also necessary to emphasize that CA stability conception proposed in this study is a macro-sociological and macro-political frame structure, which could be seen as a bearing scheme to carry out more detailed analyses of the problems and issues concerned.

Finally, the thesis discussed the collision of the security and energy interests of the global powers (such as America, the EU, Russia and China) in Central Asia, what contributes to a better understanding of the current and expected international processes in the region.

## **Methods of analysis**

Several methods were applied in the course of research: first of all – comparative, and partially historical. In special cases CA region as a whole and not its single countries was seen as an analysis unit. Therefore, it can be said that thesis also has regional case study elements. It should also be noted that dissertation was more based on qualitative rather than quantitative methodology, because it had focused on the theoretical concepts (such as stability, revolution, the elite, the people, “state building” etc.), which are hardly operationalized in a quantitative way. Again, attempts to solve this problem somehow effectively would extend and complicate the research significantly, without a firm guarantee to get more or less reliable results using a quantitative assessment mechanism designed. At the same time, more important (conceptual) aspects of the analysis would fade and remain unexplored.

## **Results and conclusions of the research**

To sum up the ideas of the thesis, several analytical insights and conclusions may be presented.

There are four generations of **revolutionary theory**. “Natural history of revolutions” school provided developed descriptions of the so-called “Great Revolutions” without a clear theory of why they occurred. A second generation of “general theories” of revolution in the 1950s and 1960s used social psychological and functionalist models to address the “why” question, but still was not able to present comprehensive general theory of revolution. “Third generation” of structuralists moved to the macro-sociological level of class relations, the state, the international economy, and the spread of capitalism into the countryside, also paying attention to culture as a contributing cause of rebellion. No dominant fourth-generation theory has yet emerged, but its guidelines are clear. It will reverse assumptions of the “third generation” and recognize that the processes and outcomes of revolutions are mediated by group identification, networks, leadership and coalitions, competing ideologies, cultural environment and foreign powers in response to ongoing conflicts.

Still, despite all historical academic attempts, for the moment there is no definition of “revolution” and no “general” revolutionary theory, which would take into account the

whole spectrum of the problematic aspects in this sphere of research. Scientists only agree on the objective/subjective base of public dissatisfaction with the actions of the government (corruption, bad economic situation, sense of disappointment and the like) as the main premise and cause of any revolution, and on its standard set of key “players”: government-opposition-people triangle.

A phenomenon of the so-called “colorful” revolution has the same background and set of key actors, and therefore it is related to the classical understanding of revolution. At the same time, a unique feature of the “colorful” revolution, as the author was able to determine, lies in its implementation strategy and technique, the essence of which is getting control of the people (as an object of impact) consciousness and using people in the right direction (the overthrow of the ruling regime).

At any stage of the “colorful” revolution external forces may interfere into the process officially or unofficially. If the present regime is favorable to them, they can support it financially, politically and even in military terms to keep it in power. But if it is not, external player can impose economic sanctions against opponent regime to strengthen public dissatisfaction with it, as well as influence the election campaign, help organize and openly support provocations against the government, interpret the results of the elections and controversial actions of the government in favor of the opposition, encourage opposition to take a revolution option etc. Still, the main factor in the “colorful” (as well as classical) revolution is internal dissatisfaction with the government, and the role of external force is only secondary.

To sum up, **the “colorful revolution” can be defined as** a relatively peaceful, but inherently illegal political technology act (operation), which is planned and implemented by the coalition of interest groups (possibly supported from abroad), seeking a redistribution (or just seizure) of power in their favor on the background of long-term public dissatisfaction with the existing government and broadly using the mechanisms of the societal consciousness control, usually without any significant changes in the domestic and foreign policy of the state after the event.

More favorable conditions for any revolution (classical or “colorful”) are supposed to form in the transitional societies (all the former Soviet republics, including CA states). There state “building” process is still going on. It means, old institutional and civic-ethnic statehood failed and was discredited (suddenly, what was good became bad), and

the new one is not in place yet. As many researchers of the revolutionary process underline, in a society of that type it is much easier to organize a turmoil, disorientate and confront people and elite, and then fill the heads of the people with the protest ideas. Therefore, “building” of the strong ethnic-civil and institutional statehood is crucial as a fundamental preventive measure of revolution in the “young” states.

Respectfully, strong “state” is supposed to become a fundamental guarantor of stability in Central Asia. According to the assumption of the thesis, **state “building” means** the “creation” of a state with a strong institutional and civil-ethnic background. To say more, analysis suggests that “creation” of the people with a clearly defined ethnic and civil identity is possible as such in theory and in practice, and essential role in this process belongs to a ruling elite of the country (especially, when it comes to countries that have no historical traditions of statehood and no developed civil society, and which are still undergoing a transitional state “building” period). To make it simple, ruling elite is an “inventor” of a national doctrine. Subsequently this doctrine must become an integral part of the consciousness of the supposed “new people”, using various measures of cultural impact. Success in “selling” people a “nation product” depends on several factors. Firstly, the ruling elite should put the question of state “building” on the top of daily political and social agenda of the society. Secondly, positive belief in the idea of nation should be presented by the government as a *conditio sine qua non* (necessary condition) of a better future (physical well-being, internal and external security and the like). Finally, a bigger chance to make a nation from just a group of people has the government, which has not yet discredited itself in the eyes of society, rather than the government, which has used to disappoint people by inappropriate actions.

Not less important role the ruling elite takes in the creation of the bureaucratic apparatus of the state and efficient organization of its work. A key point in both cases, as shown by the research, is the creation of stable and effective system of governance (decision-making). Academic theory proposes several types of that system: elitist, pluralist and corporatist. The latter combines in itself the other two approaches, and – if just gains a socio-political aspect and is socially responsible in some way – is essentially optimal.

**Socio-political corporatism can be defined as the principle of the creation and functioning of the state system of governance (decision-making), and the core idea of that principle is a consensual politics of the ruling elite of the country, meeting**

**not only individual needs, but also socio-economic needs (minimal – in the worst case, and extended – at best) of the society, what will keep the system stable in the long run.** Actually, it can be successfully applied both in liberal (parliamentary-democratic) and centralized (presidential-authoritarian) ideological-institutional environment. However, today a more favorable (more convenient) soil for its practical application are so-called “hybrid regimes” (dominate in previously extremely strict authoritarian and totalitarian states), because of their systemic features. These regimes are of many types. One of them – “patronal presidentialism”, which is characterized by an essential role of the country’s political and economic elite in the governmental process, their close contacts and a high level of informal policy: in fact, all the assumptions necessary for the successful application of the principle of socio-political corporatism, which guarantees long-term consensus of the public interests and preferences of the economic and political interest groups, and therefore – the stability of “patronal presidentialism” in the long run.

Neoinstitutionalism associates the nature of political change with a type of relationship between the most influential non-state actors and the head of state. To be precise, if the president takes into account the preferences of the most influential non-state actors, the political change will be consistent. However, if the president refuses to do this, the most influential non-state actors can begin to calculate the benefits and costs of a confrontation with him and create a coalition to remove an unacceptable political leader from power. Thus, if the president does not want to take into account the main wishes of the interest groups of the country or he is unable to balance the state (public), individual and private interests properly (that is, to apply the principle of socio-political corporatism), he can face a threat of the overthrow. Accordingly, the personalistic, predatory, irresponsible and short-sighted policy of the leaders in the framework of “patronal presidentialism” is increasing the level of social tension in the society and leads to the bloody cataclysms with a probable (very real) result of a violent change of the ruling regime. As the “game stakes” are quite high, opponents of the government in order to achieve a victory can decide to mobilize mass support, and everything can end up by a revolution.

Speaking directly about the **realities of the state “building” process in CA countries**, it can be stated that currently they face a clear identity crisis complicated by ethnic

heterogeneity and radical Islamic extremism factors, which are stimulated by severe socio-economic situation in virtually all CA states. However, personalized predatory “patronal presidentialism” regimes with a purely egoistic nature, ignoring all the other interests except of their leaders (presidents and their families), must be identified as the key factor limiting the ability of CA countries to start a stable and successful development in all senses. The main goal of the leaders of these regimes is the concentration (and preferably monopolization) of power (because of power as a tool and the financial benefit it can bring) in the hands of their “family”, and its preservation. Thus, they do everything internally and externally to protect a position they have:

- Rejection of democratic reforms and fostering presidency institution (the majority of CA leaders have prolonged their tenure through referendum). A monocrat (or at best several representatives of authority), rather than the political system becomes the guarantor of stability. The fact that a certain country has a better leader (for example, Kazakhstan, which is more progressive in terms of democratic political and liberal socio-economic reforms than other Central Asian countries mainly because of its president Nursultan Nazarbayev) does not mean anything. In the long run, as a rule, every personified political regime eventually faces antagonism in the form of unregulated public gatherings and protests, destabilizing the situation in the country as a whole (a typical example is “Tulip Revolution” in Kyrgyzstan). It should also be underscored that, upon coming to power under the conditions of the deep-seated Soviet political mentality, leaders of the opposition may become even more authoritarian rulers (like the president of Kyrgyzstan Kurmanbek Bakiyev who, following the “Tulip Revolution”, started intensive consolidation of his personal power and was himself overthrown in 2010).
- Rejection of economic reforms. Former Kyrgyzstan’s president Askar Akayev more than anyone in the region used to take recommendations of foreign economic experts into consideration (leaders of other CA countries justify their autonomous economic policy by the fact that foreigners are not familiar with the specificity of the region) and essentially laid down the foundations of democracy

in the country. However, shortly afterwards his kinship clan and interested retinue saw that market reforms alongside with democratic political transformations reduce authority's credentials and hinder accumulation of personal capital. As a result, Kyrgyzstan moved back to authoritarianism and lived through the "Tulip Revolution". To a greater or lesser extent similar logic governs the minds of other leaders of CA countries as well. In this light, the answer to the question: "Why given remarkable energy resources cannot overcome poverty in Central Asia?" - becomes obvious. It is so because the profits from export of the resources are distributed among the limited number of individuals (mostly from the president's retinue), who are by no means disposed to share them with anyone else.

- In the sphere of foreign policy hankering after power by the leaders of Central Asia is revealed in an unpublicized rule: a good partner is the one, who does not question president's authority and helps to retain it. Andijan events in Uzbekistan may serve as an example: Russia and China kept silent, while the United States started to blame Islam Karimov's regime for being nondemocratic and violating of human rights (i.e., essentially they called the legitimacy of his regime into question), and Uzbekistan's president turned his back to the USA. The last example of such foreign policy may be seen in the attempts of the leadership of Kyrgyzstan, which is permanently living through hard economic times, to deny America of further rent of the military base "Manas". When Moscow proposed K. Bakiyev a credit of 2 bn. dollars, he promised to expel Americans. However, after the USA offered more finances for the rent, a "cosmetic repair" of the agreement took place, and the base remained in place. In principle, leaders of Central Asia to a greater or lesser extent, which depends on the stability of their throne, are ready to collaborate with anyone and to give the resources of the country into anyone's hands in pursuit of financial gain and an opportunity to strengthen their regime.

Theoretical and practical analysis of the economic and social realities of the Central Asian states, conducted by the author of the thesis, shows that such a policy cannot ensure general long-term stability of the region's countries and stability of their rulers in particular: sooner or later disadvantaged interest groups (clans) can mobilize the public, also strongly disappointed by the policy of the "family", and initiate the unconstitutional

change of the government, what the “Tulip Revolution” and “April Events 2010” in Kyrgyzstan perfectly demonstrated. On the other hand, application of the socio-political corporatism principle in the organization of the governance of the country, according to the author of the thesis, is a way to continuity of the government, low level of social dissatisfaction and well-being of society: sharing the resources with the government supporters and simple country people, who (especially, in post-Soviet countries) are primarily concerned with their material welfare, reduces the risk of the protest and breakdown of the regime, even if the rulers lose additional benefit they could get in the short-term. In addition to the theoretical insights and simple logic, based on the principles of rationality, the success of the socio-political corporatism as an instrument to guarantee the stability of the Central Asian countries is conditioned, in author’s view, by the institutional (presidential regime’s specifics), economic (undiversified and oligarchic economic structure) and social (clan tradition and its features) context they live in. Finally, the solution of the problem of the ethnic-civil identity of CA countries as a deep source of their (in)stability, according to the results of the study, is also largely dependent on the dynamics of relations between the government and the clans: a defined compromise between two sides would give the government an opportunity to feel sure of its position and start a consistent and purposeful state “building” policy, which would actually solve the problem of self-identification of CA countries and create the strong base for their stable development.

Presented proposals and arguments are not empty theoretical considerations and can be confirmed by the example of **Kazakhstan as a stable and successfully developing CA country**. “Social contract” correlates there with economic progress and relative political liberalization, and therefore can be regarded as a clear instance of the balance of interests between the government (“family”), the clans and the society. A huge role in this case belongs to the president of Kazakhstan N. Nazarbayev. He understood the advantages of the “social pact” and, using a strategy of compromises and repression (when needed), was able to convince all the major interest groups (despite the fact that not all of them support him in principle) that, seeking to maximize their benefits (what President’s “family” also does), they must also keep in mind the needs of ordinary people of the state. Thus, a relatively strong base (especially, in comparison to Kazakhstan’s neighbors in CA region) for stable and successful development of the country was created. In this



context violent events in Zhanaozen city look more like shoddy provocation of criminals than like expression of the broad social dissatisfaction with regime.

In other Central Asian states for the moment there is no consensual thinking among the ruling elite's groups. In **Turkmenistan** there is still a sultanistic regime, which is only a bit softer than it was in times of Saparmurat Niyazov. Its stability relies on the cult of the state leader, based on the general public fear of the government. **Tajikistan** is the same case of personalistic predatory regime with an exception of the fact that the guarantor of its stability is not a national government, but foreign power – Russia. The latter is not interested in destabilization of Tajikistan, which stands on the verge of bankruptcy and humanitarian catastrophe, and Russian military base there actually helps to avoid a new civil war in the country.

In **Kyrgyzstan**, despite permanent government change, the same politicians are still in power, and their policy is based on fear (of losing the post) and greed (desire to prosper at the expense of public resources until there is a possibility). According to the conclusion of the thesis, the “Tulip Revolution” only episodically reminded of classic “colorful” revolution and rather was an elemental rebellion of people, tired of the egoistic arbitrariness of the government (presidential family of A. Akayev), with the opposition leaders as the main beneficiaries of the event. “April events 2010” obviously demonstrated that new leaders of Kyrgyzstan (especially, the president K. Bakiyev and his son) fully repeated the mistakes of their predecessors and got the same result. Today there is also no guarantee that the principle of socio-political corporatism will be finally applied, organizing the governance (decision-making) system of the country, and parliamentary experiment will succeed, because there are again no new faces in power.

Not too much different from the cases discussed above (except of Kazakhstan) is the situation in **Uzbekistan**, where president I. Karimov and his “family” with President's daughter Gulnara Karimova at the forefront seek to remain at the top of the governmental pyramid. There are several versions of who and why organized a revolt in the peripheral Uzbek city of Andijan. The official version puts the responsibility for the event on the militants from extremist Islamic movement of “Akramiya”. The other one claims that events in Andijan became an elemental protest of the relatives and employees of the arrested local businessmen against the government, which put them to the prison allegedly in order to take their business. According to the third version Andijan uprising

was organized by America with a purpose to overthrow regime of I. Karimov as unacceptable for the USA. The fourth one explains that it was an attempt of the opponent clans to discredit the President. None of the following interpretations can be considered as final and unquestionable. It is likely that several factors could intertwine in this case and different actors have been involved. Still, the main attention should be given to another moment of the story. Despite the fact that events in Andijan and surrounding area did not have any major features of the “colorful” revolutions, and their organizers are not known to a wider audience till now, an element of the social protest in this case was quite clear. It means that in Uzbekistan (as well as in other Central Asian countries, except of Kazakhstan) a huge potential of social protest exists, and it may seriously destabilize the entire region any time if realized (for example, when I. Karimov decides to leave the office). Some experts believe that still ruling Uzbekistan’s president has created an effective governance system which will remain operative after his retirement (only its “head” will change), but in fact it is too personalistic and imbalanced to remain stable in the long run.

To sum up, it can be stated that the problem of (in)stability of CA countries is primarily of internal nature and is mainly dependent on the dynamics of the relationship between their governments and the most powerful interest groups (clans). To be precise – on the willingness of both sides to put into practice a socio-political corporatism principle of the governance. However, as it was mentioned above, in Tajikistan the survival of the regime of Emomali Rachmonov is heavily dependent on Russian military, which staying in the country indirectly constrains the revolutionary potential of its strongest opponents. That is why, analyzing (in)stability in Central Asia the author of the thesis could not ignore the importance of external factor.

It is significant in several ways. First, geopolitical competition between various external powers (primarily between Russia, China, the USA and the EU), which are not always interested in the stability of CA states, in case of its acute escalation may turn the Central Asian countries into the hostages of the “Great Game” of geopolitical giants and thus contribute to their domestic destabilization. At the same time, foreign players can stimulate integration processes in the region, which in the long run, if successful, would contribute to its stabilization. Finally, foreign countries seeking their interests and using different forms of influence (NGO, various forms of sanctions, capabilities to limit

transit of the energy resources through their territory, measures of tighter control of illegal migration and labor market of migrants etc.) may attempt to directly affect the domestic affairs of CA states. In other words, **external factor of CA (in)stability has two dimensions – a regional and a national one.**

In this context, it was found that the key “players” on the Central Asian geopolitical field today and in the future are Russia and China, which at the same time are interested in the long-term stability in the region because it is directly related to their security and economic (primarily energetic) plans. Therefore, Moscow and Beijing encourage all types (political, economic and military) of regional institutional integration (Customs Union, Collective Security Treaty Organization / CSTO, Eurasian Economic Cooperation Organization / EurAzEC, Shanghai Cooperation Organization / SCO) and are actively developing bilateral relations with CA states. The possibility of their geopolitical confrontation in Central Asia, according to the author’s conclusion, is unlikely since Beijing is primarily concerned with its economic (primarily energy security) interests in the region and does not pretend to the geopolitical dominance there, leaving that role to Russia and trying not to cross its way (i.e. to solve all common questions in a constructive way). CA states behave differently in this situation: Turkmenistan continues to stay neutral; Kazakhstan is a traditional and consistent Russian ally; Kyrgyzstan, being heavily dependent on Russia, tends to the same status; Tajik regime is simply forced to put up with Russia’s satellite role in order to remain stable, and only Uzbekistan is trying to maneuver between Russia and the West. **Generally, the fear to exasperate Russia prevents the Central Asian states from closer ties with Western countries until they put forward clear proposals and guarantees that would justify the political, security and financial risk to damage relations with Moscow. This is a kind of foreign policy axiom for CA states.** However, at present neither America nor Europe for various reasons is ready to provide them such proposals and guarantees, and altogether have limited chances to strengthen their positions in Central Asia.

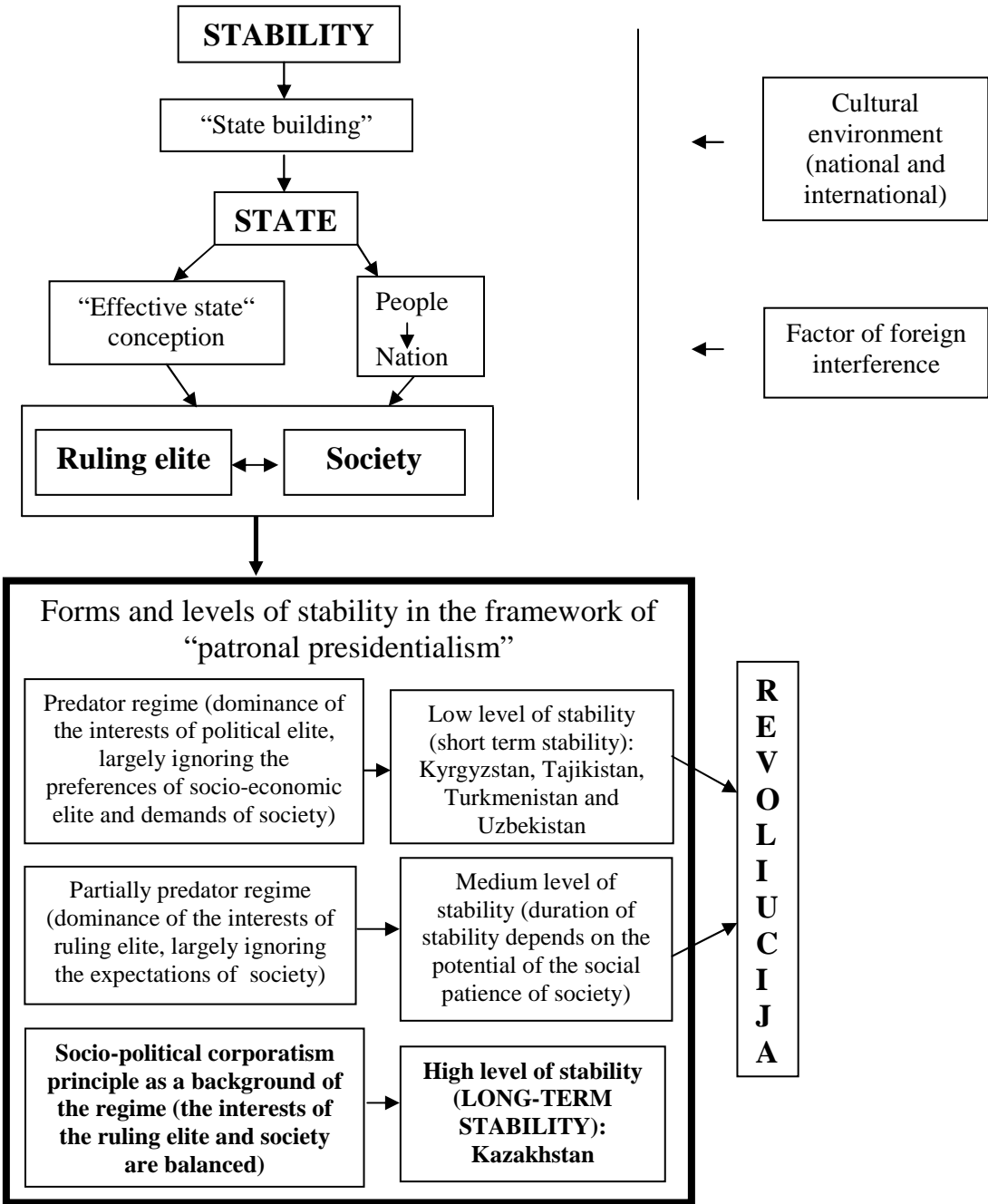
For the United States CA is essentially found on the periphery of their global interests (for instance, in comparison to Middle East). Due to this moment and keeping in mind the fact of extremely grave economic crisis in the USA, America is unwilling to spend its precious resources on the “Great Game” in it with Russia and China, for which the

Central Asian region is found among paramount priorities. In this respect it has no clear long-term strategy there. Still, the more important thing is that Washington disappointed CA regimes by its reluctance to interfere into their domestic jealousies and support their economics, i.e. to become the guarantor of their stability and a hostage of their “games” with Russia and China. Moreover, America feels much more comfortable dealing with democratic regimes and therefore requires CA democratization, what is unacceptable for regional leaders. At the same time, Moscow and Beijing have no problems with an authoritarian nature of CA regimes, because their own systems of governance are quite similar. But the main thing is that Russia and China are ready to provide them security guarantees, what actually has already been done within the framework of CSTO and SCO on the pretext of assistance in combating terrorism. Finally, in terms of energy the significance of Central Asia particularly for the USA is extremely doubtful: the resources of the region are hard to access both at present and in the long run, and even being accessible they would constitute only a minor part in the gigantic energy import of the United States. Certain advances in the USA policy with respect to Central Asia could take place after Barack Obama came to the White House, because he had intended to “close” the problem of Afghanistan, bordering the region. But the opportunity has largely been passed, and soon America will have to look for assistance of CA states more through Moscow than bilaterally.

As for the EU, it may be said that the European Union is interested in stability of CA region and its energy resources. But it is still on the quest for optimal model of relations with the Central Asian countries, which, as in case of the USA, essentially are on the periphery of its interests in comparison to intra-block priorities and relations with the close neighborhood countries. The strategic interests of the EU in the region have not been fully defined and principles and mechanisms of its policy there not sufficiently effective because of several factors of general and specific nature: European geopolitical heterogeneity; institutional awkwardness and excessive bureaucratization, extremely complicating the process of strategic decision-making; the inability to sacrifice value (democratic) benchmarks for the sake of attaining palpable pragmatic goals, and finally, tough competition on the part of Russia and China, which are absolutely comfortable on the political arena of Central Asia and act there as the stability guarantors (what the EU is actually satisfied with).

Therefore, it can be expected that in the medium and long-term perspective CA region will be dominated by Russia and China, which have no interest in its destabilization and thus seek to keep it stable, using bilateral contacts and the framework of common regional organizations.

The scheme below provides a general overview of the thesis (look *General dissertation scheme*).



*General dissertation scheme.* Socio-political corporatism principle as the background of long-term stability of the Central Asian regimes. *Source:* author of the dissertation.

### **The comment on the general dissertation scheme**

There is a ruling elite in the center of the scheme. Its configuration and decisions determine the stability in a single taken country. It plays a key role in the state (as ethnic-civil entity and institutional system) “building” process and in case of the revolutionary situation (with a perspective of classic or “colorful” revolution) in the state. The practical realities of the Central Asian countries only confirm these assumptions. Therefore, the thesis actually strengthens the theory of elitism. The problematics of internal (in)stability of CA states (outside context is favorable in this case) is summarized in the table. It shows that the highest level of stability is observed in Kazakhstan, where the regime based on the principle of socio-political corporatism functions. Meanwhile, totally and / or partly predatory regimes, which ignore the main interests of the socio-economic elite and / or society are supposed to be unstable in the long-term (Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan and Uzbekistan cases), what “Tulip Revolution” and “April events 2010” in Kyrgyzstan have obviously confirmed.

Here it is important to note once more that the thesis, despite the skepticism of different scholars on this issue, partially used a regional approach towards the analysis of Central Asia. The internal and external factors of (in)stability of Central Asia, which have been analyzed within the framework of the concept of CA stability, in one form or another irrespectively of their national peculiarity exist in all countries of the region (for example, ethnic heterogeneity, the role of Islam, socio-economic problems). Therefore, it is possible to speak about their regional significance, and a formula of CA stability presented in the thesis in principle claims to the regional universality.

It is also necessary to stress that a proposed solution is essentially undemocratic in its nature. It is important to point up this moment because in the Western political and academic circles democracy is still strongly seen as *a priori* the best way for any newly independent state to ensure the stable development. However, experience clearly shows that this approach is outdated, and “young” democracy does not always pass the stability test, while some undemocratic regimes demonstrate the continuing signs of stability. The author of the dissertation first of all tried to find out what could be the existing and

potential causes of the instability in the Central Asian countries, and to propose some effective – not necessarily democratic – recipe for coping with them, taking into account the practical realities of the region and its historical and socio-political specifics. To sum up the analysis done, it must be recognized that the institutional-functional background of the proposed concept of stability of CA states could at best be defined as a “managed democracy”, at worst – as a strict authoritarian one. Meanwhile, pure “democratic experiment” (democratic shock therapy) in CA countries, according to the author of the thesis, may give unpredictable results in terms of their stability (for example, to encourage the disintegration of the state it would take place in, and in turn destabilize the entire Central Asian region).

### **Proposals and recommendations**

A number of proposals and recommendations for further research in the field of CA stability and other areas can be formulated in the context of the thesis.

1. The study tried to conceptualize the phenomenon of the “colorful” revolution, which has caused the serious disputes among theoreticians of revolution because of its unclear relation to the classical revolutionary theory. Author of the dissertation has concluded that “colorful” revolution is a specific act, but still a revolution, and consequently as the object of research it must become an integral part of the general revolutionary theory. This conclusion is a contribution to the academic attempts of scientific legitimization of the phenomenon of the “colorful” revolution, which is mistakenly ignored by some scholars as not requiring a profound academic understanding. In this context, the author of the thesis wants to offer the other researchers to undertake deeper analysis of the specifics of its different aspects (variables), because systematic comparative and detailed case studies are still to be done in this field. It would help to prove the fact that “colorful” revolution is a serious scientific phenomenon (not only a political technology act) and a constituent part of the revolutionary studies, what wrongly is still in question today.
2. The thesis raised the problem of the social “construction” of the people, and a reasoned premise was made that the task is theoretically and practically possible.

This assumption strengthens the academic positions of the school of social constructivism and creates tangible added value in this field of research. On the other hand, such premise of the possibility of artificial social construction is still the object of sharp discussions (not to mention the problem of defining “the people”). In this context, the author offers to put more academic efforts into defining of the “people construction” techniques and into the analysis of their practical application, what would in turn help the researchers (social constructivists), who are sure about this, get more credit. It should be noted that the process in question has a lot of very complex political, economic, cultural, psychological and other aspects. Therefore, its detailed theoretical development is really ambitious goal, worth of serious academic and practical attention and attempt.

3. The thesis presented the concept of stability of the Central Asian countries. Its core idea is a governance (decision-making) system (let it be authoritarian), based on the principle of the socio-political corporatism, and this is the main novelty of the dissertation. In other words, the author of the thesis argued that a long-term stability of the Central Asian countries is possible despite their undemocratic conditions, what previously have not been widely discussed and recognized in the academic circles. On the other hand, a suggested formula of CA stability has a number of moments that require clarification and concretization. In particular, it should be more institutionalized, what means theoretical elaboration of the formal and informal mechanisms of the practical realization of the principle of socio-political corporatism (what are these mechanisms and the premises of their stable functioning, how they should act to be effective etc.). This inevitably requires the profound analysis of the national specifics in each country of Central Asia. Therefore, the author of the thesis as the next step in the development of his ideas suggests concentrating on the detailed case studies of CA states, which would thoroughly examine the concrete (in)stability factors in CA countries (the role of Islam, situation in the sphere of ethnic relations, socio-economic trends, the specifics of the formation and acting of the political and clan elite etc.) and thus strengthen the background of the theoretical structure of the dissertation from below. At the same time, it is important to emphasize that those case studies of



the Central Asian states must be systemic, because only a complex approach may ultimately guarantee a positive outcome in terms of clear understanding and specification of the national dimension of the macro-level theoretical frame conception of CA stability, proposed in the thesis.

4. Speaking about the problematics of international relations discussed in the dissertation, the author would like to stress once again his conclusion that today the West (the USA and the EU) has no clear understanding of the regional and national processes, taking part in Central Asia. Accordingly, it is very difficult for Western countries to prepare an adequate and effective regional strategy in order to have a greater impact on CA region and to compete successfully there with Russia and China (for example, in the energetic sphere and / or security field). However, America and the European Union should first firmly decide whether they are in principle ready for an active policy in Central Asia. It will require a lot of precious financial and analytical resources and possibly is not necessary in case of the region, which is in the periphery of their interests and is dominated by Russia and China, ready to ensure its regional and (if necessary) national stability. Thus, the author of the dissertation offers the specialists of the USA and the EU foreign policy to change their often superficial and episodic view of Central Asia, and deeply and systematically rethink Western interests and policy towards the region, because today it is rather contingent and inconsistent, and therefore largely inefficient.

## MAIN LIST OF LITERATURE:

### *Books:*

1. Cawson, Alan, *Corporatism and Political Theory*. Oxford: Basil Blackwell, 1986, 174 p.;
2. Collins, Kathleen, *Clan Politics and Regime Transformation in Central Asia*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, 376 p.;
3. Deutsch, Karl ir William Foltz (sud.), *Nationbuilding*. New York: Atherton Press, 1963, 167 p.;
4. Hippler, Jochen (edited by Jochen Hippler; translated by Barry Stone), *Nation-building: a key concept for peaceful conflict transformation?* London: Pluto Press, 2005, xi, 202 p.;
5. Johnson, Chalmers, *Revolutionary Change*. Boston: Little Brown and Co., 1966, 191 p.;
6. Kolstø, Pål (translated from Norwegian by Susan Høivik), *Political construction sites: nation-building in Russia and the post-Soviet states*. Boulder, Oxford: Westview, 2000, xi, 308 p.;
7. Luong, Pauline Jones, *Institutional change and political continuity in Post-Soviet Central Asia: power, perceptions, and pacts*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2002, 352 p.;
8. Motieka, Egidijus (sud.), *Nepriklausomų valstybių sandraugos raidos tendencijos: integraciją skatinantys ir ribojantys veiksniai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, 81 psl.;
9. Nordlinger, Eric A., *On the Autonomy of the Democratic State*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1981, viii, 239 p.;
10. Roy, Oliver, *The New Central Asia. Geopolitics and the Birth of Nations*. New York, London: New York University Press, 2007, xxiii, 222 p.;
11. Иманалиев, Муратбек, *Сборник статей о Центральной Азии*. Бишкек: Next Print, 2008, 194 с.;
12. Кара-Мурза, Сергей, *Революции на экспорт*. Москва: «Алгоритм», ЭКСМО, 2006, 528 с.;
13. Кара-Мурза, Сергей, *Демонтаж народа*. Москва: «Алгоритм», 2008, 705 с.;

14. Лаумулин, Мурат Т., *Центральная Азия в зарубежной политологии и мировой геополитике* (Том V. *Центральная Азия в XXI столетии*). Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2009, 440 с.;
15. Олкотт, Марта Брилл, *Второй шанс Центральной Азии*. Москва (Моск. Центр Карнеги): Фонд Карнеги за международный мир, 2005, 487 с.;
16. Омаров, Нур М., *Государства Центральной Азии в эпоху глобализации: поиски стратегии развития*. Бишкек: 2008, 252 с.;
17. Павловский, Глеб О. (сост.), *Средняя Азия: андижанский сценарий?* Москва: Издательство «Европа», 2005, 192 с.;
18. Павловский, Глеб О. (сост.), *Киргизский переворот, март-апрель 2005*. Москва: Издательство «Европа», 2005, 220 с.;
19. *Процессы политической модернизации на современном этапе: опыт стран Центральной Азии и Индии* (коллективная монография под ред. К. И. Байзаковой, Ф. Т. Кукеевой). Алматы: КазНУ, 2009, 221 с.;
20. *Центральная Азия: 1991-2009 гг.* (монография под ред. Б. К. Султанова). Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2010, 300 с.

#### **Articles:**

1. Ake, Claude, „A Definition of Political Stability“. *Comparative Politics*, Vol. 7, No. 2 (Jan., 1975), pp. 271-283;
2. Davies, James C., „Toward a Theory of Revolution“. *American Sociological Review*, Volume 27, No. 1 (February 1962), pp. 5-19;
3. Diamond, Larry, „Thinking about hybrid regimes“. *Journal of Democracy*, Volume 13, Number 2, April 2002, pp. 21-35;
4. Fairbanks, Charles H., „Revolution Reconsidered“. *Journal of Democracy*, Vol. 18, No. 1, January 2007, pp. 42-57;
5. Foran, John, „Theories of Revolution Revisited: Toward a Fourth Generation?“ *Sociological Theory*, Vol. 11, No. 1. (Mar., 1993), pp. 1-20;
6. Goldstone, Jack A., „The Comparative and Historical Study of Revolutions“. *Annual Review of Sociology*, 8, 1982, pp. 187–207;
7. Goldstone, Jack A., „Toward a Fourth Generation of Revolutionary Theory“. *Annual Review of Political Science*, 4, 2001, pp. 139-187;

8. Grzymala-Busse, Anna, „Beyond Clientelism: Incumbent State Capture and State Formation“. *Comparative Political Studies*, Volume 41, Number 4/5, April/May 2008, pp. 638-673;
9. Hale, Henry E, „Regime Cycles. Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Eurasia“. *World Politics*, 58 (October 2005), pp. 133-165;
10. Hale, Henry E., „Democracy or autocracy on the march? The colored revolutions as normal dynamics of patronal presidentialism“. *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 39, 2006, pp. 305-329;
11. Hurwitz, Leon, „Contemporary Approaches to Political Stability“. *Comparative Politics*, Vol. 5, Issue 3, 1973, pp. 449-463;
12. Kramnick, Isaac, „Reflections on Revolution: Definition and Explanation in Recent Scholarship“. *History and Theory*, Vol. 11, No. 1 (1972), pp. 26-63;
13. Kubicek, Paul J., „Regionalism, Nationalism, and *Realpolitik* in Central Asia“. *Europe-Asia Studies*, 49:4, June 1997, pp. 629-647;
14. Lehbruch, Gerhard, „Liberal Corporatism and Party Government“. Kn. Philippe Schmitter ir Gerhard Lehbruch (sud.), *Trends Towards Corporatist Intermediation*. London: Sage, 1979 (First published in *Comparative Political Studies*, 10, 1977), pp. 147-185;
15. Molina, Oscar ir Martin Rhodes, „Corporatism: The Past, Present, and Future of a Concept“. *Annual Review of Political Science*, Vol. 5, June 2002, pp. 305-331;
16. Powell, Robert, „Stability and the Distribution of Power“. *World Politics*, Vol. 48, No. 2 (Jan., 1996), pp. 239-267;
17. Schmitter, Philippe, „Still the Century of Corporatism?“ Kn. Philippe Schmitter ir Gerhard Lehbruch (sud.), *Trends Towards Corporatist Intermediation*. London: Sage, 1979 (First published in *Review of Politics*, 36, 1974), pp. 7-52;
18. Stone, Lawrence, „Theories of Revolution“. *World Politics*, Vol. 18, No. 2, (Jan., 1966), pp. 159-176;
19. Swanström, Niklas, „China and Central Asia: a new Great Game or traditional vassal relations?“ *Journal of Contemporary China*, 14 (45), November 2005, pp. 569-584;

20. Сыроежкин, Константин, „Эволюция китайской политики в Центральной Азии (начало 1990-х гг. – настоящее время)“, *Analytic* (КИСИ), № 4, 2010, стр. 10-36.

***Internet sources:***

1. Vaccaro, Lucio, „What is dead and what is alive in the theory of corporatism“. International Institute for Labour Studies, Decent Work Research Programme, Discussion paper series no. 143, 2002, 20 p. <<http://www.ilo.org/public/english/bureau/inst/publications/discussion/dp14302.pdf>> [Žiūrėta 2012 02 05];
2. Hippler, Jochen, „Ethnicity, State, and Nation-Building – Experiences, Policies and Conceptualization“. 2002, 14 p. <[http://www.sef-bonn.org/download/veranstaltungen/2002/2002\\_symp\\_textbeitrag\\_hippler\\_en.pdf](http://www.sef-bonn.org/download/veranstaltungen/2002/2002_symp_textbeitrag_hippler_en.pdf)> [Žiūrėta 2009 01 17];
3. Imanaliev, Muratbek, „Central Asia: Challenges and responses“. 2006 09 05. <<http://www.ipp.kg/en/analysis/275/>> [Žiūrėta 2010 01 22];
4. Jong-A-Pin, Richard, *Essays on Political Instability: Measurement, Causes and Consequences*. The Netherlands: Print Partners Ipskamp, 5 june 2008, 150 p. <<http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/feb/2008/r.m.jong.a.pin/thesis.pdf>> [Žiūrėta 2009 08 13];
5. Laruelle, Marlène ir Sébastien Peyrouse, „China as a Neighbor: Central Asian Perspectives and Strategies“. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program – A Joint Transatlantic Research and Policy Center, 2009, 201 p. <[http://ehistory.osu.edu/osu/origins/download/resource\\_origins\\_2-10.pdf](http://ehistory.osu.edu/osu/origins/download/resource_origins_2-10.pdf)> [Žiūrėta 2011 03 12];
6. Mailand, Mikkel, „Dynamic neo-corporatism in a grey zone – the interaction between state and social partners in regulating welfare and work in Denmark“. Paper to the 7th conference of the European Sociological Association, Research paper no. 64, 7-11 September 2005, Torun, 27 p. <[http://faos.ku.dk/pdf/forskningsnotater/forskningsnotater\\_2005/fnotat64.pdf/](http://faos.ku.dk/pdf/forskningsnotater/forskningsnotater_2005/fnotat64.pdf/)> [Žiūrėta 2012 02 07];

7. Olikier, Olga ir David A. Shlapak, „U.S. interests in Central Asia: policy priorities and military roles“. RAND Corporation, 2005, 55 p. <[www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND\\_MG338.pdf](http://www.rand.org/pubs/monographs/2005/RAND_MG338.pdf)> [Žiūrėta 2008 11 14];
8. Reynolds, Julius D. A., „An Empirical Application of Regional Security Complex Theory: The Securitization Discourse in China’s Relations with Central Asia and Russia“. Central European University, 4 June 2009, 72 p. <[http://www.etd.ceu.hu/2009/reynolds\\_julius.pdf](http://www.etd.ceu.hu/2009/reynolds_julius.pdf)> [Žiūrėta 2012 01 06];
9. Starr, Frederick S., „Clans, Authoritarian Rulers, and Parliaments in Central Asia“. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, A Joint Transatlantic Research and Policy Center, 2005, 26 p. <[http://www.isdp.eu/images/stories/isdp-main-pdf/2006\\_starr\\_clans-authoritarian-rulers-and-parliaments-in-central-asia.PDF](http://www.isdp.eu/images/stories/isdp-main-pdf/2006_starr_clans-authoritarian-rulers-and-parliaments-in-central-asia.PDF)> [Žiūrėta 2007 02 11];
10. Svensson, Palle, „Stability, Crisis and Breakdown: Some Notes on the Concept of Crisis in Political Analysis“. ECPR Workshop on „The Stability and Instability of Democracies“, 25-30 March 1985. <<http://www.tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=95543>> [Žiūrėta 2009 08 10];
11. Swanström, Niklas, Svante E. Cornell ir Anara Tabyshalieva, „A Strategic Conflict Analysis of Central Asia With a Focus on Kyrgyzstan and Tajikistan“. Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, June 1, 2005, 40 p. <[http://www.silkroadstudies.org/docs/publications/2005/SIDA\\_CA.pdf](http://www.silkroadstudies.org/docs/publications/2005/SIDA_CA.pdf)> [Žiūrėta 2007 02 11];
12. „Central Asia: Decay and Decline“. International Crisis Group, Asia Report, № 201, 3 February 2011, 42 p. <<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/central-asia/201%20Central%20Asia%20-%20Decay%20and%20Decline.ashx>> [Žiūrėta 2011 03 11];
13. „European Community Regional Strategy paper for Assistance for Central Asia for the period 2007–2013“, 61 p. <[http://eeas.europa.eu/central\\_asia/rsp/07\\_13\\_en.pdf](http://eeas.europa.eu/central_asia/rsp/07_13_en.pdf)> [Žiūrėta 2011 11 14];

14. Алексеева, Нина и Ирина Иванова, „Средняя или Центральная Азия?“ 24 декабря 2007 г. <<http://geo.1september.ru/2003/28/13.htm>> [Žiūrėta 2008 10 25];
15. Казанцев, Андрей, *‘Большая игра’ с неизвестными правилами: мировая политика и Центральная Азия*“. Москва: Некоммерческий Фонд «Наследие Евразии», 2008, 247 с. <[http://www.fundeh.org/files/publications/132/kazancev\\_a\\_a\\_bolshaya\\_igra\\_s\\_n\\_eizvestnymi\\_pravilam.pdf](http://www.fundeh.org/files/publications/132/kazancev_a_a_bolshaya_igra_s_n_eizvestnymi_pravilam.pdf)> [Žiūrėta 2012 01 06];
16. Парамонов, Владимир и Алексей Строков, „Экономическое присутствие России и Китая в Центральной Азии“. Defence Academy of the United Kingdom, Conflict Studies Research Center, 2007, 15 с. <<http://ceasia.ru/dokladi/ekonomicheskoe-prisutstvie-rossii-i-kitaya-v-tsentralnoy-azii-2.html>> [Žiūrėta 2012 01 20];
17. Парамонов, Владимир, Алексей Строков и Олег Столповский, *Россия и Китай в Центральной Азии: политика, экономика, безопасность*. Бишкек: 2008, 201 с. <<http://ceasia.ru/knigi/rossiya-i-kitay-v-tsentralnoy-azii-politika-ekonomika-bezopasnost.html>> [Žiūrėta 2012 01 20];
18. Шарп, Джин, *От диктатуры к демократии. Концептуальные основы освобождения*. 1993. <<http://www.psyfactor.org/lib/sharp.htm>> [Žiūrėta 2008 01 10];
19. *Государство в меняющемся мире. Отчёт о мировом развитии 1997 года* (перевод на русский – Агентство экономической информации „Прайм-Тасс“). Москва: Публикация по заказу Всемирного банка, 1997, viii, 312 с. <[http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2007/06/20/000020953\\_20070620145917/Rendered/PDF/173000RUSSIAN018213137761901PUBLIC1.pdf](http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2007/06/20/000020953_20070620145917/Rendered/PDF/173000RUSSIAN018213137761901PUBLIC1.pdf)> [Žiūrėta 2009 01 19];
20. „Макроэкономический обзор: Перспективы развития Центрально-Азиатского региона“. Аналитический центр Avesta Research (АЦ), 31 августа 2006 г., 4 с. <[http://www.avestagroup.com/lib/research/mer\\_310806r.pdf](http://www.avestagroup.com/lib/research/mer_310806r.pdf)> [Žiūrėta 2007 10 02].

### List of Publications on the Subject of Dissertation:

1. Vadim Volovoj, „‘Spalvotųjų revoliucijų’ fenomenas revoliucijos teorijos požiūriu. Tulpių revoliucija Kirgizijoje“. *Politologija*, 2008/3 51, psl. 89-120. <<http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/51/89-120.pdf>>;
2. Vadim Volovoj, „Problems and background of stability in Central Asia“ („Проблемы и основы стабильности в Центральной Азии“). *Lithuanian foreign policy review*, 2009 (22), pp. 99-129. <<http://www.lfpr.lt/uploads/File/2009-22/Vadim%20Volovoj.pdf>>.

### Results of research in the framework of Dissertation presented at the conferences:

1. Вадим Воловой, „Трансформации политических режимов в Центральной Азии“. Пятая общая конференция Евразийской сети политических исследований (ЕСПИ) на тему „Политическая наука и политические процессы в Российской Федерации и Новых Независимых Государствах постсоветской Евразии“, 2-3 февраля 2007 г., Москва;
2. Vadim Volovoj, „The Revolutionary Approach towards Political Processes in Central Asia“. Central Eurasian Studies Society (CESS), First Regional Conference (FRC), 4-7 August 2008, Issyq Kol, Kyrgyzstan;
3. Вадим Воловой, „Политика Европейского Союза в Центральной Азии: интересы и возможности“. Книга: Б. Лохман ir Е. Лохман (сост.), *ЕС в Центральной Азии – стратегия нового партнёрства: VI Международная научная конференция Казахстанско-Немецкого Университета, 25-26 марта 2009 г.* Алматы, 2009, стр. 216-224;
4. Vadim Volovoj, „EU politics in Central Asia“. Center for Geopolitical Studies (Lithuania) and Central Asian Foundation for Developing Democracy (Kazakhstan), Round table discussion on „Building bridges between the regions: possibilities for cooperation and mutual projects“, 1-4 September 2010, Vilnius;
5. Вадим Воловой, „Взгляд Литвы на её отношения с Центральной Азией: Казахстан как главный партнер“. Международная конференция на тему „Наведение мостов между регионами Центральной Азии и Центральной и Восточной Европы“, 2-3 ноября 2010 г., Алматы.



## **Short information about Vadim Volovoj**

### ***Education:***

- 1999 – 2003: Bachelor studies and Bachelor degree in political science in Vilnius University (Lithuania), Institute of International Relations and Political Science ([www.tspm.vu.lt](http://www.tspm.vu.lt)). Bachelor thesis theme: “Geopolitics of Russia: 2000 – 2003”;
- 2003 – 2005: Master studies and Master degree in Vilnius University, Institute of International Relations and Political Science, program of Diplomacy and International Relations. Master thesis theme: “September 11<sup>th</sup>: causes and consequences”;
- September 2004 – December 2004: studies in Creighton University (USA) in the framework of exchange program;
- 2005-2009: PhD studies in Vilnius University, Institute of International Relations and Political Science. PhD thesis theme: “Problem of Political Stability in Central Asian States: Challenges and Fundamentals of Stabilization”.

### ***Employment:***

- September 2002 – December 2002: university practice in Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania (Regional cooperation group).
- From 2005 till now: practical-analytical work at the position of Senior expert in the Center for Geopolitical Studies ([www.geopolitika.lt](http://www.geopolitika.lt)): writing analytical articles, preparing studies, heading seminars, making translations (Russian-Lithuanian, Lithuanian-Russian, English-Russian, English-Lithuanian).
- September 2007 – December 2007: Teaching experience in the Institute of International Relations and Political Science (“CEE and CIS studies” course).

### ***Areas of study and research:***

Geopolitics and foreign, and internal policy of Russian Federation, the United States, Central Asia and Lithuania. International and Lithuanian energy security. Strategic and military studies.

## **Ivadas**

Centrinė Azija (CA / Kazachstanas, Uzbekistanas, Kyrgyzstanas, Tadžikistanas ir Turkmėnistanas) yra tarptautiniu mastu ekonomine ir saugumo prasme reikšmingas regionas. Tuo pat metu jo valstybės susiduria su rimtais tarpusavyje susijusiais iššūkiais, pradedant nuo amorfiško institucinio ir tautinio valstybingumo problemos ir baigiant egzistavimu globalių tarptautinės politikos „žaidėjų“ (Jungtinių Amerikos Valstijų / JAV, Rusijos, Europos Sąjungos / ES, Kinijos) geopolitinės konkurencijos regione sąlygomis (jau nekalbant apie islamiško terorizmo grėsmę), kas ženkliai komplikuoja jų socio-ekonominę ir socio-politinę raidą.

Tačiau, nors Centrinė Azija egzistuoja politiniame žemėlapyje, jos praktiškai nesimato akademiniam. Toks strategiškai svarbaus ir dinamiškai (tuo labiau sunkiai prognozuojamai) besivystančio regiono sąlyginis akademinis ignoravimas globaliu ir nacionaliniu (Lietuvos) mastu yra nedovanotinas.

Didžiausio dėmesio reikalauja vidiniai CA šalių socio-politiniai ir socio-ekonominiai procesai, lygiagrečiai įvertinant esamą bei galimą išorinių galių (JAV, ES, Rusijos ir Kinijos) politikos, tai yra „naujo didžiojo žaidimo“ Centrinėje Azijoje (angl. *the New Great Game*), poveikį jų eigai.

Manytina, kad pagrindinė CA valstybių problema yra ilgalaikio politinio stabilumo jose stoka. Kaip pažymi dauguma vietinių regiono ekspertų, be jo iš esmės neįmanoma sėkminga socio-ekonominė ir socio-politinė Centrinės Azijos raida. Todėl šios **disertacijos objektu tapo** CA šalių politinis stabilumas, turintis vidinę ir regioninę dimensiją (jų vidaus stabilumas negali būti ištirtas be regioninio konteksto analizės). **Disertacijos problemą** sudarė kraštutinio (karinio-revoliucinio) nestabilumo CA valstybėse (Kyrgyzstanas, Uzbekistanas, Tadžikistanas) apraiškos, aiškiai demonstruojančios rimtus jų sunkumus šioje srityje; galimas visų CA šalių politinių režimų žlugimas (nekonstitucinė kaita); geopolitiškai konkurencingas (konfliktinis) regioninis Centrinės Azijos kontekstas kaip papildomas tikėtinos regiono valstybių destabilizacijos šaltinis bei sisteminio teorinio ir praktinio besiklostančios situacijos sprendimo trūkumas. Atitinkamai **disertacijos tikslas** buvo nustatyti pagrindinę esamo ir potencialaus Centrinės Azijos valstybių nestabilumo priežastį (priežastis), detaliam

atskleisti jos (jų) esmę ir pasiūlyti efektyvų ilgalaikio stabilumo CA šalyse užtikrinimo būdą (konceptiją).

Įgyvendinti iškeltą tikslą galima buvo naudojant skirtingas teorines perspektyvas, susijusias su stabilumo sąvoka. Pastaroji yra labai įvairialypė ir todėl labai komplikuota. Kadangi revoliucija reiškia radikalų pokytį, kuris yra esminė stabilumo koncepto charakteristika, o revoliucinis procesas apima didelę dalį šio reiškinių aspektų (jau nekalbant apie revoliucinius įvykius konkrečiai Centrinėje Azijoje kaip motyvą), disertacijoje **politinis stabilumas pirmiausiai buvo apibrėžtas kaip** revoliucijos bei objektyvios socio-politinės ir socio-ekonominės nepasitenkinimo bazės, kaip revoliucijos atskiroje šalyje prielaidos ir sąlygos, nebuvimas. Gilumine minėtos nepasitenkinimo valdžia bazės atsiradimo (ir atitinkamai revoliucijos įvykimo) priežastimi gali tapti silpnas institucinis ir etnis-pilietinis šalies valstybingumas, o taip pat bendras regioninis nestabilumas ir tiesioginis užsienio valstybių kišimasis į tiriamos šalies (šalių) vidinius reikalus.

Todėl iš pradžių darbe buvo detaliau aptartas revoliucijos (taip pat „spalvotos“ revoliucijos) fenomenas. Vėliau buvo kristalizuota ir atskleista sėkmingo „valstybės kūrimo“ (angl. *nation-building*) kaip fundamentalaus politinio stabilumo pagrindo samprata. Galiausiai, regioninė Centrinės Azijos valstybių stabilumo dimensija buvo ištirta remiantis (neo)realistine paradigma, kurios taikymas šiuo atveju yra adekvačiausias todėl, kad, kaip rodo praktika, visi „didžiojo žaidimo“ CA regione dalyviai (išskyrus, galbūt, Europos Sąjungą, kuri labiau yra „vertybinė“ nei „kietoji“ galia, tačiau bent jau kol kas vaidina šiame žaidime labai ribotą vaidmenį) vadovaujasi pirmiausiai *Realpolitik* nuostatomis.

Disertacijos autoriaus nuomone, tokia kompleksinė prieiga prie stabilumo tyrimo leido maksimaliai plačiai ir giliai atskleisti bendrą šio fenomeno esmę ir atlikti išsamią jo analizę Centrinėje Azijoje.

#### **Darbe buvo keliami šie uždaviniai:**

1. Apibrėžti politinio stabilumo reiškinių tyrimų lauką bei pateikti darbinį „politinio stabilumo“ sąvokos apibrėžimą;

2. Istoriskai apžvelgti revoliucijos studijų raidos etapus, atskleisti „spalvotos“ revoliucijos fenomeno turinį, pateikti „spalvotos“ revoliucijos apibrėžimą bei išsiaiškinti šio reiškimo ryšį su klasikine revoliucijos teorija;
3. Konceptualizuoti „valstybės kūrimo“ teoriją, pirmiausiai suformuluojant „valstybės“ apibrėžimą, išnagrinti valstybės kaip tautinio-institucinio darinio „kūrimo“ galimybes ir mechanizmus bei atrasti optimalų jos valdymo organizavimo principą;
4. Išanalizuoti valstybės „kūrimo“ Centrinės Azijos šalyse proceso problemas ir specifiką, ištirti kraštutinio nestabilumo apraiškų regiono valstybėse („tulpių revoliucija“ ir „balandžio įvykiai“ Kyrgyzstane bei Andižano sukilimas Uzbekistane) priežastis, įvertinti potencialių revoliucinių procesų jose tikimybę bei apibrėžti ilgalaikio CA šalių stabilumo sąlygas;
5. Išanalizuoti užsienio galių (Rusijos, Kinijos, JAV ir ES) pozicijas, interesus, jų tarpusavio santykius bei galimos geopolitinės konfrontacijos perspektyvas Centrinėje Azijoje ir šiame kontekste įvertinti jų esamą bei potencialų vaidmenį, sprendžiant regiono stabilizavimo klausimą.

**Disertacijos hipotezė:** Ilgalaikio Centrinės Azijos valstybių vidinio politinio stabilumo pamatas yra socio-politinio korporatizmo principo pritaikymas, organizuojant jų valdymo (sprendimų priėmimo) sistemą, bei galios balansas regione tarp Rusijos ir Kinijos kaip papildoma jo garantija.

**Pagrindiniai darbo ginamieji teiginiai buvo tokie:**

1. Sėkmingas valstybės „kūrimo“ (tautos etninės-pilietinės tapatybės bei valstybės kaip institucinio darinio konstravimo) procesas yra fundamentali bet kokios (klasikinės ar „spalvotosios“) revoliucijos (suprask, vidinio nestabilumo) atskiroje šalyje (ypač naujai susikūrusioje) prevencijos sąlyga.
2. Šalies valdantysis elitas yra pagrindinis subjektas, apsprendžiantis valstybės „kūrimo“ procesą atskiroje šalyje (ypač neturinčioje istorinių valstybingumo tradicijų).
3. Socio-politinis korporatizmas yra optimaliausias valstybės valdymo (sprendimų priėmimo) sistemos, garantuojančios sėkmingą valstybės „kūrimo“ procesą ir

ilgalaikį stabilumą atskiroje šalyje, organizavimo principas (ypač „patronatinio prezidentizmo“ sąlygomis).

4. Stabilumo stoka yra esminė CA šalių problema, tiesiogiai susijusi su rimtais jų sunkumais valstybės „kūrimo“ srityje – pirmiausiai su tuo, kad jose funkcionuoja suasmeninti grobuoniški (išskyrus Kazachstaną) „patronatinio prezidentizmo“ režimai, kurių klaninis-egoistinis pobūdis yra nesuderinamas su socio-politinio korporatizmo principu.
5. Pastarojo valdymo principo pritaikymas Centrinės Azijos valstybėse (pirmiausiai Kyrgyzstane, Uzbekistane, Turkmėnistane ir Tadžikistane, nes Kazachstane jis faktiškai veikia) turėtų tapti efektyviu jų stabilumo problemos sprendimo būdu ilguoju laikotarpiu. Sprendžiant gi iš dabartinių CA šalių politinės raidos tendencijų, joms (išskyrus Kazachstaną) bet kuriuo momentu gresia revoliucija, kurios šiuolaikinė forma yra „spalvotoji“ revoliucija.
6. Regioninis stabilumas yra svarbi papildoma nacionalinio stabilumo Centrinėje Azijoje sąlyga, ir tikėtinas galios balansas tarp Rusijos ir Kinijos CA regione, paremtas jų konstruktyviu dvišaliu dialogu ir bendradarbiavimu regioninių organizacijų rėmuose, yra ilgalaikio regioninio Centrinės Azijos stabilumo garantija.

### **Darbo praktinė ir akademinė vertė.**

Pirmiausiai disertacija pasiūlė kompleksinį politinio stabilumo tyrimo būdą, kurio taikymas leidžia maksimaliai apimti šio reiškinių problematiką. Antra, atliktas darbas turėtų vertingai papildyti revoliucijos studijas, argumentuotai užakcentuodamas „spalvotosios“ revoliucijos reiškinių, kurio sisteminiai akademiniai tyrimai tik išsibėgėja, ryšį su klasikine revoliucijos teorija ir detaliai atskleisdamas jo turinį (jau nekalbant apie jo aktualumą revoliucinių įvykių arabų pasaulyje kontekste). Trečia, darbe buvo detaliai analizuojamas valstybės „kūrimo“ procesas, glaudžiai persidengiantis su nacionalizmu, valstybės valdymo ir kitomis teorijomis. Šiame kontekste svarbią pridėtinę vertę turi disertacijos išvada, teigianti, kad tautinės tapatybės formavimosi procesas gali būti dirbtinai valdomas valstybės valdančiojo elito, kas ženkliai sustiprina socialinių konstruktyvistų akademines pozicijas. Taip pat būtina pabrėžti, kad disertacija tapo

savotišku žingsniu į gylį korporatizmo kaip elitizmo ir pliuralizmo teorijų sintezės tyrinėjimo lauke, užakcentuojant korporatizmo socio-politinį aspektą, kuris šios srities tyrinėtojų yra dažnai nepagrįstai užmirštas ar nepakankamai įvertinamas. Bendrai paėmus, disertacija iš esmės patvirtino pagrindines elitizmo teorijos prielaidas, tokiu būdu sustiprindama jos pozicijas akademiniam pasaulyje.

Žiūrint iš praktinės pusės, atliktas darbas yra sistemingas požiūris į Centrinės Azijos problemas, pasiūlant stabilumo problemos jos valstybėse sprendimą, kuris vienaip ar kitaip gali būti pritaikytas realioje politikoje. Išskirti vidinius ir išorinius Centrinės Azijos stabilumo faktorius kaip tokius yra nesunku, ir dauguma regiono analitikų susidoroja su šia užduotimi. Tačiau ties tuo dažniausiai ir sustojama. Ypač tai liečia „išorinius“ Centrinės Azijos ekspertus. Susidūrę su dimensijų įvairove ir specifiškumu bei patikimos ir objektyvios informacijos apie regioną trūkumu, jie retai kada bando prafiltruoti stabilumo faktorius ir pažiūrėti į juos kompleksiskai (o ne detaliau analizuoti atskirus aspektus atsietai nuo bendro konteksto) bei pasiūlyti konstruktyvią išeitį iš regione besiklostančios probleminės situacijos. Geriausiu atveju apsiribojama labai bendro pobūdžio patarimais. Paprastai konstatuojama, kad CA valstybės arba iš principo nėra pasiruošusios demokratinėms permainoms (dėl savo ilgamečių ypatingų politinio ir socialinio gyvenimo tradicijų), arba nėra pasiruošusios bent jau šiuo metu, tai yra kol jose funkcionuoja suasmeninti režimai, kuriems būdingas polinkis į autoritarizmą ir archajiškas sovietinis mąstymas. Apie kažkokius „nedemokratinus“ išeities variantus praktiškai nėra kalbama, arba apie juos kalbama kaip apie *a priori* netinkamus. Tai yra sąlygota bendro tikėjimo demokratinio modelio universalumu, kas Centrinės Azijos atveju nėra teisinga.

CA šalys gali būti politiškai stabilios ir nevisiškai demokratinėmis sąlygomis, ir studija pasiūlė *nedemokratinio stabilumo* Centrinės Azijos valstybėse (geriausiu atveju, „valdomos demokratijos“ forma, blogiausiu – ganėtinai griežto autoritarizmo forma) koncepciją – kaip iš pirmo žvilgsnio paradoksaliai tai beskambėtų. Todėl **disertacijoje pristatytas praktiškas ir neideologizuotas (regiono realijomis ir specifika, o ne išankstiniu vertybiniu nusistatymu besiremiantis), sisteminis (apjungiantis savyje visumą Centrinei Azijai gyvybiškai reikšmingų vidinių ir išorinių faktorių) ir tuo pat metu (kaip rodo Kazachstano pavyzdys) realiai pritaikomas ir veiksmingas**

**požiūris į politinį stabilumą CA šalyse gali būti vertinamas kaip neabejotina praktinė ir teorinė naujovė Centrinės Azijos tyrimuose.**

Pagaliau, disertacijoje buvo pakankamai detaliai aptartas tokių galių kaip Amerika, Europos Sąjunga, Rusija ir Kinija interesų (saugumo ir energetinių) susidūrimas Centrinėje Azijoje, kas prisideda prie geresnio dabartinių (tikėtinų) tarptautinių procesų, vykstančių regione, supratimo.

### **Tyrimo metodai**

Disertacijoje buvo naudojami keli tyrimo metodai: pirmiausiai lyginamasis, iš dalies istorinis. Tam tikrais atvejais kaip analizės vienetas darbe buvo imamos ne atskiros Centrinės Azijos valstybės, o visas CA regionas. Tad galima teigti, kad jame buvo atlikta ir sąlyginė (regioninė) atvejo analizė. Taip pat pažymėtina, kad tyrimo metu labiau buvo remiamasi kokybine nei kiekybine metodologija, nes disertacijoje analizuojamos teorinės koncepcijos ir sampratos (stabilumas, revoliucija, elitas, nacija, tauta, „valstybės kūrimas“ ir taip toliau) yra labai sunkiai kiekybiškai operacionalizuojamos, ir bandymai kažkaip efektyviai išspręsti šią problemą ženkliai išplėstų ir komplikuoatų atliekamą tyrimą be tvirtos garantijos, kad sukurtas kiekybinio vertinimo mechanizmas duotų daugiau ar mažiau patikimus tyrimo rezultatus. Tuo pat metu svarbesni (konceptualiniai) studijos momentai atsidurtų antrame plane ir liktų neatskleisti.

### **Tyrimo rezultatai ir išvados**

Apibendrinant disertacijoje išdėstytas mintis, galima pateikti kelias analitines išvalgas ir išvadas.

**Revoliucinė prieiga** leidžia atskleisti daugybę politinio (ne)stabilumo aspektų. Tačiau ji yra nepakankama, kad atskleistų gilumines teorines ir praktines politinio (ne)stabilumo tam tikrose valstybėse problemas. Dauguma revoliucinių procesų tyrinėtojų tik sutaria, kad didesnė dalis revoliucijų kyla dėl objektyvios ir/ar subjektyvios (psichologinės) visuomenės nepasitenkinimo valdžia bazės susiformavimo šalyje ir turi standartinių pagrindinių dalyvių rinkinį (valdžios-opozicijos-visuomenės trikampis). Tai būdinga tiek klasikinėms, tiek „spalvotosioms“ revoliucijoms. Tuo pat metu išskirtinis „spalvotos“ revoliucijos bruožas, kaip pavyko nustatyti darbo autoriui, yra jos vykdymo technika,

kurios esmė yra tautos kaip poveikio objekto sąmonės užvaldymas iš opozicijos pusės ir jos nukreipimas reikiama (suprask, valdančiojo režimo nuvertimo) linkme.

Bendrai paėmus, „**spalvotąją revoliuciją**“ galima apibrėžti kaip sąlygiškai taikaus, bet neteisėto pobūdžio politinių technologijų akciją (operaciją), paprastai be esminių permainų šalies vidaus ir užsienio politikoje, suplanuotą ir suorganizuotą atskirų interesų grupių (galimas dalykas, remiamų iš užsienio), siekiančių valdžios persiskirstymo savo naudai (arba tiesiog valdžios užgrobimo), pasinaudojant plačiosios visuomenės ilgalaikiu nepasitenkinimu esama valdžia ir orientuojantis visų pirma į jos sąmonės paveikimą.

Daug palankesnės sąlygos bet kokiai (klasikinei ar „spalvotai“) revoliucijai susidaro ne instituciškai ir tapatybiškai nusistovėjusiose visuomenėse, tai yra visuomenėse, kuriose veikia pakankamai stiprus ir efektyvus valstybinis administracinis aparatas ir kurios turi gana aiškiai apibrėžtą pilietinę ir/ar etninę tapatybę, bet pereinamojo laikotarpio visuomenėse, kuriose tik pradėtas ar dar nebaigtas valstybės „kūrimo“ procesas, tai yra kuriose senasis institucinis bei etnis-pilietinis valstybingumas žlugo ir buvo diskredituotas (staiga tai, kas buvo gerai, pasidarė blogai), o naujasis dar iki galo nesusiformavo, arba jo iš viso niekada nebuvo. Ten, kaip pabrėžia revoliucijų tyrinėtojai, žymiai lengviau suorganizuoti suirutę, tai yra supriešinti valdantįjį elitą ir žmones, iš pradžių galutinai juos dezorientuojant, o paskui pripildant jų galvas reikalingų protesto idėjų.

Tokios yra visos buvusių Sovietų Sąjungos respublikų visuomenės – taip pat ir Centrinės Azijos valstybės. Pastarosios kaip nepriklausomi valstybiniai dariniai atsirado politiniame pasaulio žemėlapyje tik po Sovietų Sąjungos subyrėjimo ir neturi apčiuopiamų istorinių savarankiško valstybingumo tradicijų. Atitinkamai CA šalyse valstybės „kūrimo“ procesas yra stipriai susijęs su politinio stabilumo sukūrimu ir tęstinumu, būdamas jo atraminiu ramsčiu (kitais tariant, be „valstybės“ plačiąja to žodžio prasme apie kažkokį ilgalaikį politinį stabilumą jose kalbėti neįmanoma). Todėl politinio stabilumo Centrinės Azijos valstybėse tyrinėjimą per teorinę revoliucinio proceso prizmę vienareikšmiškai verta papildyti taip vadinama „valstybės kūrimo“ prieiga. Dar daugiau, pastaroji iš esmės yra politinio stabilumo CA šalyse analizės pamatas, nes būtent ji leidžia atskleisti gilumines subjektyvios/objektyvios jų visuomenių nepasitenkinimo valdžia bazės atsiradimo (ir atitinkamai revoliucijų jose įvykimo) priežastis.



Remiantis disertacijos prielaida, **valstybės „kūrimas“ numato** instituciškai stiprios ir tautine-pilietine prasme vieningos valstybės „sukūrimą“. Dar daugiau, darbe atlikta analizė leidžia teigti, kad tautos su aiškiai išreikšta nacionaline ir pilietine tapatybe „kūrimas“ iš principo (teoriškai ir praktiškai) yra įmanomas, ir svarbiausią vaidmenį šiame procese vaidina valdantysis šalies elitas (ypač jeigu kalbama apie valstybes, neturinčias istorinių valstybingumo tradicijų ir išsivysčiusios pilietinės visuomenės bei vis dar išgyvenančias pereinamąjį valstybės „kūrimo“ laikotarpį). Supaprastintai galima sakyti, kad jis yra tautinių doktrinų „išradėjas“. Vėliau ši doktrina įvairių kultūrinio poveikio priemonių būdu yra įdiegiama į potencialių tautos narių sąmonę. Valdančiųjų galimybė sėkmingai „parduoti tautos produktą“ priklauso nuo kelių faktorių. Pirmiausiai valdantysis elitas turėtų pasistengti, kad tautos „kūrimo“ klausimas užimtų svarbiausią vietą kasdienėje politinėje ir socialinėje visuomenės darbotvarkėje. Antra, pozityvus tikėjimas nacijos idėja turėtų būti pristatomas valdžios kaip geresnės ateities (materialaus gerbūvio, vidinio ir išorinio saugumo ir panašiai) *conditio sine qua non* (būtina sąlyga). Pagaliau, didesnius šansus padaryti iš tiesiog žmonių grupės tautą turi ta valdžia, kuri savęs dar nediskreditavo visuomenės akyse, negu valdžia, kuri jau keletą kartų nuvylė žmones savo veiksmais.

Ne mažiau svarbų vaidmenį valdantysis elitas vaidina ir administracinio valstybės aparato kūrimo ir efektyvaus jo darbo organizavimo srityje. Esminis momentas abiem atvejais, kaip parodė tyrimas, yra stabilios ir efektyvios valdymo (sprendimų priėmimo) sistemos sukūrimas. Teorija aiškina, kad tokia sistema gali būti kelių tipų: elitistinė, pliuralistinė ir korporatistinė. Pastaroji, kaip buvo pademonstruota, derina savyje du kitus požiūrius ir – jeigu įgauna socio-politinį atspalvį bei yra socialiai atsakinga – iš esmės yra optimaliausia.

**Socio-politinį korporatizmą galima apibūdinti kaip valstybės valdymo (sprendimų priėmimo) sistemos organizavimo ir funkcionavimo principą, kurio esmė yra konsensualinė šalies valdančiojo elito politika, tenkinant ne vien savo, bet ir visuomeninius socio-ekonominius poreikius (blogiausiu atveju – minimalius, geriausiu – išplėstus), kad sistema išliktų stabili ilgalaikėje perspektyvoje.** Jis iš esmės gali pakankamai sėkmingai veikti tiek liberalioje (suprask, parlamentinėje-demokratinėje), tiek centralizuotoje (suprask, prezidentinėje-autoritarinėje) institucinėje-idėjinėje aplinkoje. Tačiau palankesnė (patogesnė) dirva jo kaip principo praktiniam

pritaikymui dabartiniu metu vis tik yra „hibridiniai režimai“ (anksčiau tai buvo išskirtinai griežtai autoritarinės ir totalitarinės valstybės), ką lemia jų sisteminiai ypatumai. Vienas iš tokio tipo režimų pavyzdžių yra „patronatinis prezidentizmas“, kuriam yra būdingas esminis šalies politinio ir ekonominio elito vaidmuo valstybės valdyme, jų glaudūs tarpusavio ryšiai ir aukštas neformalios politikos lygis: faktiškai visos prielaidos, reikalingos sėkmingam socio-politinio korporatizmo principo realizavimui. Todėl praktinis šio principo (kaip ilgalaikio valdžios ir interesų grupių bei visuomenės sutarimo garanto) pritaikymas „patronatinio prezidentizmo“ režimo rėmuose turėtų tapti šio režimo ilgalaikio stabilaus funkcionavimo pagrindu.

Neoinstitucionalizmas susieja politinių pokyčių pobūdį su santykiais tarp įtakingiausių nevalstybinių veikėjų ir valstybės vadovo. Kalbant konkrečiai, jeigu valstybės vadovas atsižvelgia į įtakingiausių nevalstybinių veikėjų preferencijas, pokytis bus nuoseklus. Tačiau jeigu valstybės vadovas atsisako tai daryti, įtakingiausi nevalstybiniai veikėjai gali pradėti skaičiuoti konfrontacijos su juo naudą ir kaštus ir sukurti koaliciją, kurios tikslas būtų politinio lyderio nušalinimas nuo valdžios. Taigi, jeigu valstybės vadovas nenorės atsižvelgti į pagrindinių šalies interesų grupių pageidavimus ar nesugebės tinkamai subalansuoti valstybinio (visuomeninio), asmeninio (kurio neturėtų būti, bet kuris paprastai egzistuoja, ypač „patronatinio prezidentizmo“ sąlygomis) ir privataus intereso valstybės politikoje (tai yra pritaikyti socio-politinio korporatizmo principo), gali iškilti jo nuvertimo grėsmė. Atitinkamai, individualistinė, grobuoniška, neatsakinga ir trumparegiška CA valstybių (išskyrus Kazachstaną) vadovų politika veda prie socialinės įtampos didėjimo jose ir kruvinų kataklizmų, kurių galima (tikėtina) pasekmė yra prievartinis valdančiojo režimo nuvertimas (pavyzdžiui, Kyrgyzstanas jau du kartus išgyveno nekonstitucinę valdžios kaitą). Kadangi žaidimo statymai yra ganėtinai aukšti, valdžios oponentai, kad pasiektų pergalę, gali pasitelkti į pagalbą mases, ir viskas gali baigtis tiesiogine to žodžio prasme revoliucija.

Kalbant konkrečiai apie **Centrinės Azijos realijas valstybės „kūrimo“ srityje**, galima konstatuoti, kad šiuo metu jos susiduria su aiškia tapatybės krize, kurią apsunkina etninio heterogeniškumo, radikalaus islamiško ekstremizmo ir juos aštrinančios sunkios socio-ekonominės situacijos praktiškai visose CA valstybėse veiksniai. Tačiau esminis faktorius, neleidžiantis CA šalims atsistoti į stabilios ir įvairiomis prasmėmis sėkmingos raidos kelią, yra jų personifikuoti grobuoniški „patronatinio prezidentizmo“ režimai.

Pastarųjų prigimtis yra grynai egoistinė, ignoruojanti visus kitus interesus, išskyrus jų lyderių, kurių siekis yra valdžios (dėl valdžios kaip tokios ir dėl pinigų) sutelkimas (o geriau jos monopolizavimas) „šeimos“ rankose ir jos išsaugojimas. Todėl jie daro viską, kad galėtų išsaugoti turimas pozicijas.

- Realių demokratišų politinių reformų nevykdymas ir prezidento instituto stiprinimas. Tai veda prie situacijos, kada stabilumo garantas yra ne konstitucija paremta politinė sistema, bet vienas (geriausiu atveju keli) žmogus. Šiame kontekste faktas, kad vienai regiono valstybei labiau pasisekė su lyderiu nei kitai (pavyzdžiui, Kazachstanui, kuris didžiąja dalimi prezidento N. Nazarbajevo dėka yra labiausiai pažengusi liberalių socialinių-ekonominių ir demokratišų reformų prasme CA šalis), dar nieko nereiškia. Ateityje kiekvieno tokio suasmeninto politinio režimo dažniausiai laukia stichiniai prievartiniai valdžios kaitos įvykiai, ką puikiai pademonstravo Kyrgyzstano „tulpių revoliucija“ ir 2010 m. „balandžio įvykiai“ šalyje. Šiuo atveju taip pat pažymėtina, kad, esant tokioms stipraus sovietinio politinio mentaliteto sąlygoms, režimo opozicijos lyderiai, atėję į valdžią, gali tapti tokiais pat autoritariniais diktatoriais kaip jų nuversti pirmtakai (Kyrgyzstano prezidento Kurmanbeko Bakiyev, po „tulpių revoliucijos“ pakeitusio šiame poste A. Akayevą ir nuversto 2010 m. balandį dėl veiksmų, nukreiptų į asmeninės valdžios konsolidaciją, pavyzdys patvirtino šią hipotezę).
- Ekonominių reformų nevykdymas. Buvęs Kyrgyzstano prezidentas A. Akayev iš pradžių (turbūt labiausiai iš visų Centrinės Azijos vadovų, kurie aiškina savo savarankišką ekonominę politiką tuo, kad užsienio ekonomikos ekspertai nežino regiono specifikos) bandė vadovautis tarptautinių ekonomikos specialistų patarimais. Tačiau greitai jo šeima ir aplinkiniai suinteresuoti asmenys suvokė, jog rinkos reformos kartu su demokratinėmis politinėmis permainomis mažina jų valdžios galimybes bei trukdo krauti asmeninius kapitalus, ir Kyrgyzstanas vėl pasuko autoritarizmo keliu, kas baigėsi „tulpių revoliucija“. Panašia logika vadovaujasi ir kitos CA šalių valdančiosios „šeimos“. Šiame kontekste taip pat tampa aišku, kodėl didžiuliai energetiniai išteklių niekaip negali padėti įveikti skurdo Centrinės Azijos valstybėse. Taip yra todėl, kad pajamas nuo jų eksporto gauna siauras ratas žmonių (dažniausiai iš prezidentų aplinkos), kurie nesiruošia jomis dalintis su žmonėmis.

- Užsienio politikos srityje CA lyderių valdžios troškimas pasireiškia tuo, kad geras partneris yra tas, kuris neabejoja prezidento valdžia ir padeda ją išsaugoti. Tai puikiai parodė Andižano įvykiai: kada Vakarai iškėlė klausimus dėl žmogaus teisių pažeidimų ir I. Karimovo režimo demokratiškumo, Rusija ir Kinija to nepadarė, ir Uzbekistano prezidentas atsisuko į jas. Kaip paskutinį panašaus pobūdžio užsienio politikos pavyzdį galima vertinti buvusio Kyrgyzstano prezidento K. Bakiyevio sprendimą paprašyti Ameriką palikti „Manaso“ karinę bazę už rusišką kreditą, kuris turėjo padėti stabilizuoti labai sunkią vidinę ekonominę, o reiškia ir politinę situaciją šalyje. Tačiau amerikiečiams sutikus mokėti daugiau už bazės nuomą, ji buvo pervadinta į „Tranzitinių pervežimų centrą“ ir palikta veikti panašiomis funkcionavimo sąlygomis. Taigi, galima konstatuoti, jog Centrinės Azijos lyderiai (kaip visada, vieni labiau, kiti mažiau – priklausomai nuo to, kiek tvirta yra sosto pozicija) iš esmės yra pasiruošę bendradarbiauti su bet kuo, atiduoti šalies turimus išteklius į bet kieno rankas, kad tik tai būtų jiems (jų klanui, jų šeimai) finansiškai naudinga ir nekvestionuotų bei pagal galimybes stiprintų jų režimą.

Remiantis teorine ir praktine disertacijos autoriaus atlikta Centrinės Azijos politinių, ekonominių ir socialinių realijų analize, galima teigti, kad tokia politika ilguoju laikotarpiu negali užtikrinti tiek valdančiųjų CA valstybėse, tiek bendro regiono šalių stabilumo: anksčiau ar vėliau nuskriaustos interesų grupės (klanai) gali mobilizuoti esamo režimo veiksmais ne mažiau nepatenkintą visuomenę ir įvykdyti nekonstitucinę valdžios kaitą, ką puikiai pademonstravo „tulpių revoliucija“ ir „balandžio įvykiai“ Kyrgyzstane. Kita vertus, socio-politinio korporatizmo principo pritaikymas, organizuojant šalies valdymą, disertacijos autoriaus teigimu, yra kelias į valdžios tęstinumą ir socialinę ramybę bei gerovę: dalijimasis valdžios resursais su įtakingais rėmėjais ir paprastais šalies gyventojais, kuriems (ypač postsovietinėse valstybėse) pirmiausia rūpi materialus gerbūvis, mažina jos išsaugojimo kaštus ir konkurencijos grėsmę, net jeigu valdovai praranda dalį grobio, kurią jie galėtų gauti trumpalaikėje perspektyvoje. Be teorinių išvalgų ir elementarios (racionalumo principais paremtos) logikos, socio-politinio korporatizmo kaip stabilumo garantavimo instrumento sėkmę Centrinės Azijos valstybėse, darbo autoriaus nuomone, turėtų lemti jų institucinis (prezidentinių režimų specifika), ekonominis (nediversifikuota oligarchinė ekonominė

struktūra) bei socialinis (klaninė tradicija bei jos ypatybės) kontekstas. Pagaliau, socialinės CA šalių tapatybės problemos, kaip giluminio jų (ne)stabilumo šaltinio, sprendimas, sprendžiant iš disertacijoje atlikto tyrimo rezultatų, irgi didžiąja dalimi priklauso nuo valdžios ir klanų santykių dinamikos: tam tikras valdžios ir klanų kompromisas leistų valdžiai, kuri būtų tikra dėl savo pozicijų, imtis nuoseklaus ir kryptingo valstybės „kūrimo“, kuris realiai išspręstų CA valstybių saviidentifikacijos problemas ir pagaliau sukurtų jų stabilios raidos pagrindą.

Kad išdėstyti pasiūlymai ir argumentai nėra tušti teoriniai samprotavimai, patvirtina **Kazachstano, kaip stabiliai ir sėkmingai besivystančios Centrinės Azijos šalies, atvejis**. Jame „socialinis kontraktas“ koreliuoja su ekonomine pažanga ir sąlygine politinės erdvės liberalizacija, ir todėl jį galima vertinti kaip akivaizdų valdžios („šeimos“), klanų ir visuomenės interesų subalansuotumo pavyzdį. Didžiulis nuopelnas šiuo atveju priklauso šalies prezidentui N. Nazarbajevui. Jis, supratęs visus „socialinio pakto“ pranašumus, kompromiso ir, kai to reikėjo, represijų keliu sugebėjo įtikinti pagrindines interesų grupes (kurių ne visos iš principo palankiai žiūri į jį) būtinybe siekiant gauti maksimalią naudą (kuo užsiima ir prezidento „šeima“) nepamiršti eilinių valstybės gyventojų poreikių. Tokiu būdu buvo sukurtas sąlyginai tvirtas (ypač lyginant su Kazachstano kaimynais CA regione) šalies stabilios ir sėkmingos raidos pamatas. Žanaozeno įvykiai šiame kontekste labiau yra panašūs į atskirų nusikaltėlių surengtą provokaciją, negu į plataus socialinio nepasitenkinimo režimu išraišką, ir todėl realiai nekvestionuoja Kazachstano kaip stabilios valstybės įvaizdžio.

Kitose Centrinės Azijos valstybėse konsensualinio mąstymo tarp valdančiųjų kol kas nėra. **Turkmėnistane** ligi šiol funkcionuoja šiek tiek sušvelnėjęs po Saparmurato Nijazovo mirties, bet vis dar sultanistinis režimas, kurio stabilumą grindžia vadovo kultas, paremtas visuomenine valdžios baime. **Tadžikistane** veikia toks pat suasmenintas grobuoniškas režimas kaip ir Turkmėnistane – tik su išlyga, kad jo garantas yra ne nacionalinė šalies valdžia, o Tadžikistano destabilizacija nesuinteresuotos Rusijos kariškiai, kuriems išėjus, ties ekonominio bankroto ir humanitarinės katastrofos riba balansuojančią valstybę galėtų vėl apimti pilietinis karas.

**Kyrgyzstane** valdžioje vieni kitus keičia politikai, kurių politikos pagrindas yra baimė (prarasti postą) ir godumas (noras pasipelnyti valstybės resursų sąskaita, kol yra tokia galimybė). Todėl nuo 2005 m. „kovo įvykių“ („tulpių revoliucijos“) šalis gyvena

nesibaigiančios krizės sąlygomis. Jie, kaip parodė disertacijos autoriaus atlikta analizė, tik epizodiškai priminė klasikinės „spalvotas“ revoliucijas: iš esmės tai buvo pakankamai stichinis kantrybė dėl visiškai nekontroliuojamos A. Akayevo valdžios savivalės praradusios tautos maištas, kurio rezultatais pasinaudojo opozicijos lyderiai. 2010 m. „balandžio įvykiai“ šalyje įrodė, kad naujas šalies vadovas K. Bakiyevs nuosekliai atkartoją nušalinto prezidento klaidas, sutelkdamas pagrindinius valstybės valdymo svertus tik savo ir savo artimiausios aplinkos rankose, ignoruodamas ar susidorodamas su galimais politiniais oponentais bei didžiąja dalimi nekreipdamas dėmesio į visuomenės, kurios socio-ekonominė padėtis faktiškai negerėjo, poreikius. Todėl irgi buvo nušalintas, ir šiandien nėra jokios garantijos, kad Kyrgyzstanas pagaliau taps stabilus, ir parlamentinis eksperimentas jame pasiseks.

Pernelyg nesiskiria nuo anksčiau aptartų atvejų (išskyrus Kazachstaną) ir **Uzbekistanas**, kurio valdžios piramidės viršūnėje siekia išlikti prezidentas Islamas Karimovas ir jo „šeima“ su prezidento dukra Gulnara Karimova priešakyje. Egzistuoja iš karto kelios versijos to, kas ir kodėl organizavo sukilimą periferiniame Uzbekistano mieste Andižane. Oficialiai teigiama, kad jo autoriais tapo ekstremistinės islamo grupuotės „Akramija“ smogikai. Visiškai priešinga yra versija, aiškinanti, kad Andižano įvykiai buvo stichinis jų išvakarėse areštuotų verslininkų giminaičių ir darbuotojų protestas prieš valdžios, norinčios „perimti“ kaltinamųjų verslą, savivalę. Taip pat yra nuomonė, kad tai buvo atskirų valdžios grupių (klanų), nepatenkintų I. Karimovo siekiais monopolizuoti valdžią, organizuota provokacija, kuri turėjo diskredituoti šalies prezidento valdymą ir taip susilpninti jo pozicijas. Pagal dar vieną versiją, Andižano sukilimą organizavo Amerika. Nei vienas iš pateiktų aiškinimų negali būti vertinamas kaip galutinis ir neginčijamas. Turbūt, šiuo atveju susipynė į vieną iš karto keli faktoriai. Tačiau svarbiausias yra kitas momentas.

Nors 2005 m. gegužės mėnesio įvykiai Andižane ir jo apylinkėse neturėjo jokių pagrindinių „spalvotų“ revoliucijų bruožų, ir konkretūs maišto organizatoriai platesnei publikai ligi šiol nėra aiškūs, socialinio protesto elementas jame buvo pakankamai ryškus. Tai reiškia, jog Uzbekistane (kaip ir daugumoje Centrinės Azijos šalių, išskyrus Kazachstaną) yra susikaupęs didžiulis socialinio protesto potencialas, kuris, pavyzdžiui, I. Karimovui besitraukiant iš savo posto, galėtų rimtai destabilizuoti šalį ir visą CA regioną. Atskiri ekspertai mano, kad dabartinio Uzbekistano prezidento sukurta valstybės

valdymo sistema išliks veiksminga ir po jo pasitraukimo (pasikeis tik jos „galva“), tačiau iš tikrųjų ji yra pernelyg suasmeninta ir nesubalansuota, kad išliktų nepakitusi.

Apibendrinant, galima konstatuoti, kad Centrinės Azijos šalių (ne)stabilumo problema pirmiausiai yra vidinio pobūdžio, tai yra iš esmės priklauso nuo jų valdžios ir įtakingų interesų grupių (klanų) santykių dinamikos (noro praktiškai pritaikyti socio-politinio korporatizmo valdymo principą). Tačiau, pavyzdžiui, Tadžikistane E. Rachmonovo valdančiojo režimo išlikimas stipriai priklauso nuo Rusijos kariškių, kurie netiesiogiai sulaiko jo oponentus nuo ryžtingesnių revoliucinių veiksmų, buvimo šalyje. Todėl, tiriant (ne)stabilumo CA valstybėse klausimą, disertacijos autoriaus manymu, negalima buvo ignoruoti išorinio faktoriaus vaidmens.

Jis yra dvejopai reikšmingas. Pirma, arši didžiųjų užsienio galių konkurencija savo paastrėjimo atveju gali paversti Centrinės Azijos šalis geopolitinių gigantų „didelio žaidimo“ įkaitais ir taip paskatinti jų destabilizaciją. Tuo pat metu ji turi įtakos regioniniams integraciniams procesams, kurie ilguoju laikotarpiu savo sėkmės atveju prisidėtų prie regiono stabilizacijos. Pagaliau, siekdami vienokių ar kitokių savo interesų ir naudodami įvairius poveikio instrumentus (NVO, įvairias sankcijas, finansinės ir kitokio pobūdžio pagalbos ribojimo bei energetinio eksporto per savo teritoriją sutrikdymo priemones, griežtesnės nelegalios darbo migracijos kontrolės mechanizmus ir kitus), užsienio valstybės gali bandyti tiesiogiai kištis į Centrinės Azijos šalių vidaus reikalus. Kitaip tariant, **išorinis CA valstybių (ne)stabilumo faktorius turi regioninę ir nacionalinę (de)stabilizacinę reikšmę.**

Šiame kontekste disertacijos autorius tyrimo metu priėjo išvados, kad pagrindinės geopolitinio Centrinės Azijos lauko „žaidėjos“ šiandien ir ateityje yra Rusija ir Kinija, kurios tuo pat metu yra suinteresuotos ilgalaikiu regiono stabilumu, nes jis yra tiesiogiai susijęs su jų saugumu ir ekonominiais (pirmiausiai energetiniais) planais. Todėl Maskva ir Pekinas skatina įvairaus (politinio, ekonominio, karinio) pobūdžio institucinį regioninį bendradarbiavimą (Muitų Sąjunga, Kolektyvinio saugumo sutarties organizacija / KSSO, Eurazijos ekonominė sandrauga / EvrAzES, Šanchajaus bendradarbiavimo organizacija / ŠBO) ir aktyviai plėtoja dvišalius santykius su CA valstybėmis. Tuo pat metu galima Rusijos ir Kinijos geopolitinė konfrontacija Centrinėje Azijoje, darbo autoriaus nuomone, yra mažai tikėtina, kadangi Pekinui regione pirmiausiai rūpi ekonominiai (energetiniai) interesai, o į geopolitinį dominavimą jame jis nepretenduoja, palikdamas šį

vaidmenį Rusijai ir stengdamasis, kad šalių keliai nesusikirstų (tai yra visi bendri klausimai būtų sprendžiami konstruktyviai).

CA valstybės šioje situacijoje elgiasi skirtingai: Turkmėnistanas ir toliau bando laikytis neutraliteto; Kazachstanas yra tradicinis nuoseklus Rusijos sąjungininkas; Kyrgyzstanas, būdamas stipriai priklausomas nuo Rusijos įtakos jo atžvilgiu, linksta prie šio statuso; Tadžikistano režimas, norėdamas išlikti stabilus, yra tiesiog priverstas taikstytis su Rusijos satelito vaidmeniu, ir tik Uzbekistanas daugiau ar mažiau bando laviruoti tarp Rusijos ir Vakarų (JAV ir ES). Kalbant bendrai, **baimė suerzinti Rusiją sulaiko Centrinės Azijos valstybes nuo glaudesnių kontaktų su Vakarų šalimis, kol pastarosios negali pateikti joms aiškių pasiūlymų ir garantijų, kurios pateisintų politinę, saugumo bei finansinę santykių gadinimo su Maskva riziką (tai yra savotiška Centrinės Azijos valstybių užsienio politikos aksioma)**. Tačiau Vakarai dėl įvairių priežasčių yra nepasiruošę suteikti CA šalims tokių garantijų ir apskritai turi ribotas galimybes įsitvirtinti Centrinės Azijos regione.

Jis iš esmės yra Amerikos globalių interesų periferijoje (palyginus, pavyzdžiui, su Artimaisiais Rytai). Todėl JAV faktiškai neturi (a) noro eikvoti brangių resursų (ypač šiandieninės labai sunkios ekonominės padėties Jungtinėse Valstijose sąlygomis) „dideliam žaidimui“ jame su Rusija ir Kinija, kurioms Centrinė Azija yra gyvybiškai svarbus užsienio politikos prioritetas, ir atitinkamai neturi (b) aiškiai apibrėžtos strategijos jos atžvilgiu. Antra, ir tai yra svarbiausia, CA režimai nusivylė Amerikos nenoru subsidijuoti jų ekonomikų ir giliau įsitraukti į jų vidines politines problemas, tai yra suteikti jiems stabilumo garantijas ir tapti jų „žaidimų“ su Rusija ir Kinija įkaite. Be to, Amerika kur kas komfortiškiau jaučiasi, bendradarbiaudama su demokratiniais režimais. Todėl ji kelia CA valstybių demokratizacijos tikslą ir reikalavimą, kas regiono šalių lyderių visiškai netenkina. Tuo pat metu Maskvai ir Pekinui autoritarinis CA režimų pobūdis yra visiškai nereikšmingas (dar daugiau, jis yra jiems palankus, nes jų valdymo sistemos iš esmės yra analogiškos). Tačiau svarbiausia yra tai, kad Rusija ir Kinija yra pasiruošusios suteikti jiems saugumo garantijas, ką faktiškai jau padarė KSSO ir ŠBO rėmuose, prisidengdamos pagalba kovos su terorizmu srityje. Pagaliau, Centrinės Azijos energetinė reikšmė konkrečiai Jungtinėms Valstijoms yra abejotina: regiono resursai Amerikai šiandien ir perspektyvoje yra sunkiai prieinami, ir net jeigu būtų kitaip, jie sudarytų tik nežymią didžiulio JAV energetinio importo dalį.



Europos Sąjunga yra suinteresuota Centrinės Azijos stabilumu, bet vis dar ieško optimalaus santykių su CA valstybėmis, kurios (kaip ir Amerikos atveju) iš esmės užima periferinę vietą jos politikoje, palyginus su vidiniais prioritetais ir santykiais su artimosios kaimynystės šalimis, modelio. Strateginiai ES interesai regione iki galo neapibrėžti, o jų realizavimo principai ir mechanizmai yra nepakankamai efektyvūs dėl bendro ir konkretaus pobūdžio priežasčių: veikti efektyviai ES trukdo geopolitinis nevienalytiškumas; institucinis sudėtingumas ir biurokratizmas, sunkinantis ir lėtinantis strateginių sprendimų priėmimo procesą; nesugebėjimas atsisakyti vertybinių (demokratinų) orientyrų vardan pragmatinių interesų ir pagaliau – aštri konkurencija iš Rusijos ir Kinijos, kurios skirtingai nuo europiečių jaučiasi politinėje Centrinės Azijos arenoje maksimaliai patogiai ir veikia ten kaip stabilumo garantai (kas ES visai tenkina), pusės.

Todėl galima prognozuoti, kad vidutinėje ir ilgalaikėje perspektyvoje CA regionas išliks Rusijos ir Kinijos, kurios nėra suinteresuotos jo destabilizavimu ir todėl, stiprindamos dvišalius santykius su CA šalimis ir bendras regionines organizacijas, skatina jo stabilumą, įtakos sferoje.

Žemiau pateikiama apibendrinanti disertacijos schema (žr. *Bendrą disertacijos schemą*).

### **Bendros disertacijos schemos komentaras**

Schemos centre yra valdantysis elitas, nuo kurio konfigūracijos ir apsisprendimo teoriškai priklauso stabilumas atskirai paimtoje valstybėje. Būtent jis vaidina esminį vaidmenį valstybės (tautos ir valdžios sistemos) „kūrimo“ procese bei revoliucijos (klasikinės ir „spalvotos“) atveju. Praktinės Centrinės Azijos realijos patvirtina šią prielaidą. Tokiu būdu, disertacija iš esmės sustiprina elitizmo teoriją. CA valstybių vidinio stabilumo (išorinis kontekstas šiuo atveju yra palankus) problematika apibendrinta lentelėje. Iš jos matyti, kad aukščiausias stabilumo lygis yra ten, kur funkcionuoja socio-politinio korporatizmo principu paremtas „patronatinio prezidentizmo“ režimas (Kazachstano atvejis). Tuo tarpu grynai ir/ar dalinai grobuoniškas režimas, ignoruojantis vienokius ar kitokius (socio-ekonominio elito ir/ar visuomenės) interesus ilguoju laikotarpiu yra nestabilus (Kyrgyzstano, Tadžikistano, Turkmėnistano ir Uzbekistano atvejai), ką akivaizdžiausiai patvirtina 2005 ir 2010 metų įvykiai Kyrgyzstane.



Šiuo atveju svarbu pažymėti, kad darbe, nepaisant įvairių skeptiškų nuomonių šiuo klausimu, Centrinės Azijos atžvilgiu dalinai buvo taikoma regioninė prieiga. Jame pasiūlytos CA stabilumo koncepcijos rėmuose analizuojami vidiniai ir išoriniai Centrinės Azijos (ne)stabilumo faktoriai (tokie kaip etnis heterogeniškumas, islamo vaidmuo, socio-ekonominės problemos) nepriklausomai nuo jų nacionalinio ypatumo, vienokia ar kitokia forma egzistuoja visose regiono valstybėse. Todėl galima kalbėti apie jų regioninę reikšmę, ir disertacijoje pristatyta CA šalių stabilumo formulė iš principo pretenduoja į regioninį universalumą.

Taip pat būtina pabrėžti, kad ji iš esmės yra nedemokratinė. Tai svarbu užfiksuoti todėl, kad Vakarų politiniuose ir akademinuose sluoksniuose vis dar yra stipri pozicija, kad demokratija *a priori* yra geriausias bet kokios naujos nepriklausomos valstybės stabilios raidos užtikrinimo būdas. Tačiau praktika akivaizdžiai rodo, kad toks požiūris jau paseno: „jaunos“ demokratijos ne visada išlaiko stabilumo testą, o nedemokratiniai režimai demonstruoja tęstinio stabilumo ženklus. Disertacijos autoriui tyrimo metu pirmiausiai rūpėjo surasti esamo ir potencialaus nestabilumo Centrinės Azijos valstybėse priežastis bei, atsižvelgiant į praktines regiono realijas ir istorinę bei socio-politinę jo specifiką, pasiūlyti galimą efektyvą – nebūtinai demokratinį – jo įveikimo receptą. Apibendrinant atliktą darbą, reikia pripažinti, kad studijoje pristatomos stabilumo Centrinės Azijos šalyse koncepcijos institucinis-funkcinis pagrindas geriausiu atveju gali būti apibūdintas kaip „valdoma demokratija“, blogiausiu – kaip ganėtinai griežtas autoritarizmas. Tuo tarpu grynas „demokratinis eksperimentas“ (demokratinė šoko terapija) CA valstybėse, disertacijos autoriaus nuomone, gali neprognozuojamai paveikti jų stabilumą (pavyzdžiui, paskatinti valstybės, kur jis būtų vykdomas, dezintegraciją, kuri savo ruožtu destabilizuotų visą CA regioną).

Pagaliau, darbe siūloma Centrinės Azijos stabilizavimo strategija yra makro lygmens rėminė konstrukcija (makro-sociologinio ir makro-politinio pobūdžio), kurios kaip atraminės schemos pagrindu galima būtų atlikti detalesnę aptartų problemų ir klausimų analizę.

### **Pasiūlymai ir rekomendacijos**

Atsižvelgiant į atliktą tyrimą, galima suformuluoti keletą pasiūlymų ir rekomendacijų tolimesniems tyrimams darbe analizuotų problemų ir klausimų srityje:

1. Studijoje buvo pabandyta konceptualizuoti „spalvotos“ revoliucijos fenomeną, kuris sukėlė rimtus ginčus tarp revoliucijos reiškinių teoretikų dėl savo santykio su klasikine revoliucijos teorija. Disertacijos autorius tyrimo metu priėjo išvados, kad „spalvotoji“ revoliucija yra specifinė, bet revoliucija, ir todėl kaip tyrimo objektas yra neatsiejama bendros revoliucijos teorijos dalis. Taip jis prisidėjo prie akademinų bandymų mokliškai legitimuoti „spalvotosios“ revoliucijos fenomeną, kuris atskirų tyrinėtojų yra klaidingai nustumiamas į šalį kaip nereikalaujantis gilesnio akademinio supratimo reiškinys. Šiame kontekste darbo autorius nori pasiūlyti dar giliau ištirti atskirų šio reiškinio sudedamųjų dalių (kintamųjų) specifiką, nes sisteminių lyginamųjų ir detalių atvejo analizių šioje srityje vis dar trūksta. Manytina, kad tai turėtų padėti galutinai įrodyti, jog „spalvota“ revoliucija yra rimtas mokslinis (o ne išimtinai viešųjų ryšių ir politinių technologijų) fenomenas, užimantis deramą vietą revoliucijų tyrimų lauke, dėl ko šiandien dar nepagrįstai abejojama.
2. Disertacijoje buvo iškelta tautos „kūrimo“ problema, ir padaryta argumentuota prielaida, kad „sukurti“ tautą yra teoriškai ir praktiškai įmanoma. Tai sustiprina socialinių konstruktyvistų akademines pozicijas ir sukuria pridėtinę vertę šioje mokslinių tyrimų srityje. Kita vertus, toks teiginys dėl dirbtinio tautos „konstravimo“ galimybės vis dar yra aštrių diskusijų objektas (jau nekalbant apie „tautos“ apibrėžimo formavimą). Šiame kontekste darbo autorius siūlo daugiau akademinio dėmesio skirti tautos „kūrimo“ technikų apibrėžimui ir jų praktinio taikymo bei jo rezultatų analizei, kas savo ruožtu turėtų sustiprinti mokslininkų (socialinių konstruktyvistų) stovyklos, neabejojančios tautos „kūrimo“ galimybe, pozicijas. Pažymėtina, kad aptariamas procesas turi daugybę labai sudėtingų politinių, ekonominių, kultūrinių, psichologinių ir kitų aspektų. Todėl jo detalus teoretizavimas yra tikrai ambicingas ir vertas dėmesio uždavinys.
3. Darbe buvo pristatyta Centrinės Azijos šalių stabilumo koncepcija, kurios esmė yra socio-politinio korporatizmo principu sukonstruota valdymo (sprendimų priėmimo) sistema atskiroje autoritarinėje regiono valstybėje. Čia yra darbo naujumas. Kitaip tariant, disertacijos autorius bandė įrodyti, jog Centrinės Azijos šalyse yra įmanomas ilgalaikis stabilumas iš esmės nedemokratinėmis sąlygomis, kas anksčiau nebuvo plačiai svarstoma ir pripažįstama akademiniam lygyje. Kita

vertus, darbe pasiūlyta CA stabilumo formulė turi nemažai momentų, reikalaujančių konkretizavimo ir patikslinimo. Visų pirma, ją reikėtų geriau institucionalizuoti, tai yra detalizuoti formalius ir neformalius jos (suprask, socio-politinio korporatizmo) praktinio funkcionavimo mechanizmus (kokie jie galėtų būti, kaip jie turėtų veikti, kas garantuotų jų stabilumą bei efektyvumą ir panašiai). Tai neišvengiamai reikalauja įsigilinimo į kiekvienos Centrinės Azijos valstybės specifiką. Todėl disertacijos autorius, kaip kitą savo idėjų plėtojimo žingsnį siūlo perėjimą prie išsamių atvejo analizių, kurios leistų kruopščiai ištirti bendroje stabilumo koncepcijoje nurodytus (ne)stabilumo faktorius CA šalyse (islamo vaidmuo, etninių santykių situacija, socio-ekonominės tendencijos, politinio ir klaninio elito formavimosi ir veikimo ypatybės ir taip toliau) ir tokiu būdu iš apačios sustiprintų darbe pateiktą rėminę teorinę konstrukciją. Tuo pat metu svarbu pabrėžti, kad atskirų Centrinės Azijos valstybių tyrinėjimai turi būti sisteminio pobūdžio, nes tik kompleksinės analizės prieigos naudojimas makro-koncepcijos nubrėžtų orientyrų rėmuose galiausiai gali duoti teigiamą rezultatą efektyvaus jos nacionalinio lygmens supratimo ir detalizavimo srityje.

4. Kalbant apie disertacijoje užčiuoptą tarptautinių santykių problematiką, autorius dar kartą norėtų pabrėžti savo išvadą, jog šiuo metu Vakarai (JAV ir ES) neturi aiškaus regioninių ir nacionalinių procesų, vykstančių Centrinėje Azijoje, supratimo. Atitinkamai jiems yra labai sudėtinga parengti adekvačią ir veiksmingą regioninę strategiją, kuri leistų turėti CA regione didesnę įtaką bei sėkmingai konkuruoti jame (pavyzdžiui, energetinėje ir/ar saugumo srityje) su Rusija ir Kinija. Tačiau pirmiausiai šiuo atveju Amerikai ir Europos Sąjungai reikėtų tvirtai apsispręsti, ar joms iš viso verta eikvoti brangius resursus aktyviai politikai Centrinėje Azijoje, kuri iš esmės yra jų interesų periferijoje ir regioninį bei (jeigu labai prireiktų) nacionalinį stabilumą kurioje galėtų efektyviai užtikrinti Rusija ir/ar Kinija. Todėl disertacijos autorius siūlo JAV ir Europos tarptautinės politikos specialistams atsisakyti dažnai paviršutiniško ir epizodinio požiūrio į Centrinę Aziją bei iš pagrindų ir sistemingai permąstyti Vakarų interesus ir politiką regiono atžvilgiu, nes šiandien ji faktiškai yra konjunktūrinė, nenuosekli ir todėl didžiaja dalimi nerezultatyvi.

## **Trumpa informacija apie Vadim Volovoj**

### ***Išsilavinimas:***

- 1999 – 2003 m.: Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (VU TSPMI / [www.tspmi.vu.lt](http://www.tspmi.vu.lt)) bakalauro studijos ir politikos mokslų bakalauro laipsnis. Bakalaurinio darbo tema: „Rusijos geopolitika 2000-2003 metais“;
- 2003 – 2005 m.: magistro studijos ir magistro laipsnis VU TSPMI, tarptautinių santykių ir diplomatijos programa. Magistrinio darbo tema: „Rugsėjo 11-oji: priežastys ir pasekmės“;
- 2004 m. rugsėjis – 2004 m. gruodis: studijos Creighton Universitete (JAV) pagal mainų programą;
- 2005 – 2009 m.: doktorantūros studijos VU TSPMI (Disertacijos tema: „Politinio stabilumo Centrinės Azijos valstybėse problema: iššūkiai ir stabilizacijos pagrindai“).

### **Darbo patirtis:**

- 2002 m. rugsėjis – 2002 m. gruodis: universitetinė praktika Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerijoje (Regioninio bendradarbiavimo grupė);
- Nuo 2005 m. iki dabar: praktinis-analitinis darbas Geopolitinių studijų centre ([www.geopolitika.lt](http://www.geopolitika.lt)) Vyr. eksperto pareigose: analitinių straipsnių rašymas, studijų rengimas, seminarų vedimas, vertėjavimas (lietuvių/anglų-rusų ir anglų/rusų-lietuvių kalbomis);
- Dėstyimo praktika VU TSPMI („CEE and CIS studies“, 2007 m. rudens semestro kursas);

### **Tyrimo sritys:**

Rusijos Federacijos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Centrinės Azijos ir Lietuvos geopolitika bei užsienio politika. Tarptautinis ir Lietuvos energetinis saugumas. Strategijos ir karinės studijos.